

Linjeret
ÅRSRAPPORT
for udsatteområdet

Landsforeningen af VæreSteder og ~~SVID~~

2014

Linjeret
ÅRSRAPPORT 2014
for udsatteområdet

Landsforeningen af VæreSteder & ~~SVID~~

ABCDEFGHIJK

abcdefghijklmnop

Årsrapport 2014 for udsatteområdet

Udgiver: Landsforeningen af VæreSteder
Bødkervej 7a, 2. tv.
7000 Fredericia
Tlf.: 75924000
www.vaeresteder.dk

Oplag: 1500

Redaktion og tekst:

Cliff Kaltoft, sekretariatschef og ansvarshavende
Ulrik Korff, chefkonsulent LVS
Amir Samkani, konsulent LVS
Morten Blume Laursen, konsulent LVS
Curt Sørensen, kommunalpolitiker og tidligere borgmester i Svendborg Kommune
Niels Rasmussen, konsulent og tidligere specialkonsulent i Socialministeriet
Steen Svendsen og Søren Steen Olsen, Public Futures

Layout: Hanne Bennike, HR-Offset

Tryk: HR-Offset, Vejle

ISSN: 2245-1145

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	4
Narkodødsfald: Hvad kan tallene bruges til?	8
Værestedsundersøgelsen 2014 – stadig hårdere at være socialt udsat	20
Hovedkonklusioner	20
Om undersøgelsen	23
Baggrunds faktorer	24
Værestedsbrugernes holdninger – mønstre og tendenser siden 2011 og 2012	26
Aktuelt tema: Oplevelse af kontanthjælps- og førtidspensionsreformer	32
Aktuelt tema: IT-adfærd og oplevelser af digitalisering	33
Aktuelt tema: Værestedsbrugere, der har været anbragt uden for hjemmet	34
Aktuelt tema: Socialt udsatte unge	37
”Hvad vil de mig” – reformer og socialt udsatte	46
Fritagelse fra fremtiden	51
Det sociale område 2014 - stigende behov og færre ressourcer	57
Ingen benchmarks for borgerne på bænken	62
Egne notater	66

FORORD

Årsrapporten 2014 består af en række artikler og temaer, der tilsammen tegner et nøgternt billede af udviklingen på udsatteområdet, og retningen er desværre entydig: Det går den gale vej, og det har det efterhånden gjort i nogle år. Vi vil ikke slå katastrofealarm, men vi vil gerne stille et enkelt spørgsmål:

Kan vi leve med det?

Eller for at blive mere direkte: Kan du, kære læser, leve med det?

Kan du som politiker leve med, at krisens sparekniv altid falder hårdest på indsatser, ordninger og tilbud, der retter sig mod samfundets mest udsatte - samtidig med, at netop denne gruppe er den hårdest ramte af krisen?

Kan du som ansvarlig i en kommune leve med, at udsatte borgere i mødet med kommunen bliver gjort til tilskuere til eget liv og oplever sig behandlet dårligere end andre borgere?

Kan du som socialrådgiver, som socialpædagog, som anden fagperson på det sociale område leve med, at du hver dag må skyde faglige genveje i et omfang, så indsatsen nærmer sig det inkompetente?

Kan du som journalist og medieperson leve med, at det sociale område kun får (kortvarig) opmærksomhed, når det går allermost rystende galt?

Kan du som samfundsborger leve med, at de medborgere, der har allermost brug for samfundets støtte og hjælp i et svært liv, overlades til en så mangelfuld og fragmenteret indsats som tilfældet er? Og at det efterhånden ikke kun er et spørgsmål om, hvorvidt sociale problemer skyldes samfundet eller den enkelte,

men i stigende grad også selve den indsats, som udsatte mødes med fra det offentlige?

Samfundets socialt udsatte er desværre nødt til at leve med det. Det er hårdt, og nogle klarer det faktisk slet ikke.

Men der er en anden vej. Den tager sit udgangspunkt i en tro på, at det betaler sig at investere i mennesker. En tro på, at mennesker kan flytte sig i deres liv. En tro på, at vi kan udvikle viden, metoder og faglighed, der giver socialt udsatte mennesker muligheder for at deltage og tage del i ansvaret for eget og andres velbefindende.

Værestederne har i mange år målrettet arbejdet for positive forandringer i brugernes liv. Vi har udviklet den tilgang, vi kalder "De små skridts metode", for det er ikke altid et spørgsmål om enten at være sat helt udenfor eller at være helt med i samfundets - snævre - normalbillede. De små skridts metode tager afsæt i de evner og ressourcer, socialt udsatte har, ikke i deres problemer.

At dyrke idræt en gang imellem giver glæde og fællesskab, foruden at være sundt. At deltage i kreative og arbejde med kunst, musik, billeder, fotografi eller håndarbejde giver mening og muligheder for udvikling. Det giver motivation, der kan åbne en fastlåst situation og bryde en negativ udvikling.

Små skridt er mulige, og mange små skridt kan overvinde store afstande. Men mulighederne for de små skridt bliver mere og mere begrænsede af mangel på ressourcer, vilje og faglig ambition.

Cliff Kaltoft, Sekretariatschef i LVS

SKAL LÆSES:

✓ HÅKAN NESSER	-	SLAGTEREN FRA LILLE BURMA
PATRICIO STURLESE	-	INKVISITOREN
IE MICHAEL	-	ATKINSONS BIOGRAFI
KEN FOLLETT	-	VERDENS VINTER

SKAL VI FESTE, NÅR VEJLE VINDER SUPERLIGAEN?

nej, skal vi ikke bare slukke for playstationen og gå i seng 😊

NARKODØDSFALD: HVAD KAN TALLENE BRUGES TIL?

Gennem de seneste mange år har Rigspolitiet for Sundhedsstyrelsen efter sigende registreret alle narkotikarelaterede dødsfald i Danmark og på den baggrund fremlagt tallene i årsrapporten "Narkotikasituationen i Danmark". Desværre er tallene behæftet med så mange usikkerheder og egentlige fejl, at de ikke egner sig som grundlag for hverken politikudvikling, tilrettelæggelse af indsatser eller effektmålinger (herunder Regeringens 2020-mål).

Tallene for de narkotikarelaterede dødsfald i Danmark vækker generelt skepsis. Det hyppigst fremførte argument for ikke at lægge for meget i fald og stigninger er mørketallene. Altså at der er et angiveligt stort antal narkotikarelaterede dødsfald, som ikke registreres i narkodødsfaldsstatistikkerne. Man skal da heller ikke arbejde sig ret langt ind i datamaterialet for, at denne mistanke bestyrkes, og en række spørgsmål melder sig.

I denne artikel ser vi nærmere på 1) årsagerne til det angiveligt voldsomme fald i narkodødsfald fra 2011-2012 ved at belyse dødsårsagerne, 2) det generelle niveau over årene og mulige indikationer på egentlige mørketal. Når vi ikke går ind i narkodødsfaldene for 2013, skyldes det, at de, i slutningen af 2014, endnu ikke foreligger fra Sundhedsstyrelsen.

Ifølge Rigspolitiets og Sundhedsstyrelsens tal skete der et fald i narkotikarelaterede dødsfald på landsplan på 74 (svarende til 26 %) fra 2011 til 2012. Sundhedsstyrelsen forklarer faldet med, at dødeligheden var særligt høj i Region Syddanmark i årene 2009-2011 (Sundhedsstyrelsen: Narkotikasituationen i Danmark 2013).

Vi stiller spørgsmålstejn ved, om Region Syddanmark havde en ekstraordinært høj dødelighed, eller om den snarere var ekstraordinært lav i de øvrige regioner. Med andre ord, om Region Syddanmark frem til 2011 tegnede sig for et mere reelt billede af narkodødsfaldene, og at tallet på landsplan dermed reelt var markant højere.

Når Region Syddanmark med et fald på 59 % på et år (2012) udgør 50 % af det samlede fald på landsplan, mener vi, at det er en grund til at se nærmere på årsagerne til faldet.

Skemaet på næste side viser bl.a., at:

- 66 % af alle dødsfald i Danmark med betegnelsen "Heroin/morfin + Andet" i 2011 sker i Syddanmark. I 2012 er tallet 75 %.
- 50 % af "Andet specificeret" (11/23) sker i Syddanmark.
- Mere end halvdelen eller 4 ud af 7 dødsfald, hvor dødsårsagen opgives som "Følger efter forgiftning" sker i Syddanmark
- 33 % af narkotikarelaterede dødsfald med dødsårsagen "Sygdomme" (9/27) skal findes i Syddanmark. Andelen falder til 8,7 % (2/23) i 2012
- 66 % (6 af 9) af alle ulykkesbetingende narkotikarelaterede dødsfald sker i 2011 i Syddanmark.

Mod en forklaring på det nationale og regionale fald?

Vi har set nærmere på, hvordan faldet i Region Syddanmark fordeler sig på dødsårsager.

Nationale og regionale dødsfald fordelt på dødsårsager				
Dødsårsag	2011	2012	Andel Syd-DK 2011	Andel Syd-DK 2012
A.1.1 Heroin/morfin	22	18	5	8
A.1.2 Kodein				
A.1.3 Metadon	80	71	14	8
A.1.4 Ketobemidon		2		
A.1.9 Opioider, stærke, Andet	2			
A.2.1 Heroin/morfin + kokain	2			
A.2.2 Heroin/morfin + alkohol	8		8	
A.2.3 Heroin/morfin + metadon	6	10		3
A.2.4 Heroin/morfin + andet (1)	15	12	10	9
A.2.5 Metadon + ketobemidon	2	1	1	
A.2.6 Metadon + andet (1)	32	28	13	8
A.2.9 Opioider, stærke + andet stof, Andet	3		1	
A.3.1 Kokain	4	4	3	2
A.3.2 Amfetamin	4	1	1	
A.3.3 Ecstasy + ecstasy-lign stoffer (fx. pma, pmma)	2	1	1	
A.3.4 Andet fx. GHB og ketamin	1		1	
A.4.1 Dextropropoxylen	1			
A.4.2 Antidepressiva	4			
A.4.3 Andet Specificeret	23	14	11	6
A.5 Uoplyst forgiftning				
A.6 Følger efter forgiftning: Iltmangel, betændelse etc.	7	4	4	2
B.1 Sygdomme	27	23	9	2
B.2 Ulykker	9	1	6	1
B.3 Selvmord (ikke forgiftninger)	8	10	1	2
B.4 Mord	1	1		1
B.5 Andet (Ikke forgiftning)	4			
C Ukendt	17	9	2	2
	284	210	91	54

Hvad er ovenstående udtryk for? Regionen må betragtes som tilnærmelsesvis landsrepræsentativ med et befolkningsandel på ca. 1/5 og en kombination af store, mellemstore og små byer. Umiddelbart kan demografien alene derfor ikke forklare den store andel af narkodødsfald. Betyder den høje andel i regionen så, at de forebyggende indsatser er ringere end andre steder? Eller er det et udtryk for, at politifolk og læger i regionen tager deres dokumentationspligt mere alvorligt i 2011 end i andre regioner og i forhold til i 2012? Arbejder man efter forskellige retningslinjer? En indikation på sidstnævnte findes i kategorien "ukendt", hvor Region Syddanmark kun tegner sig for to tilfælde i både 2011 og 2012 mod et nationalt tal på henholdsvis 17 og 9.

Faktisk kunne man tage Region Syddanmarks høje andel i de øvrige ovennævnte kategorier som et udtryk for, at man har løst dokumentationsopgaven samvittighedsfuldt. Dette understreges yderligere af, at de to eneste politikredse, der registrerer bopælskommunen ved narkotikarelaterede dødsfald, ligger under Region Syddanmark.

Registrerer politiet bopælskommune?	2010	2011	2012
Nordjyllands Politi	Nej	Nej	Nej
Østjyllands Politi	Nej	Nej	Nej
Midt- og Vestjyllands Politi	Nej	Nej	Nej
Syddøstjyllands Politi	Nej	Nej	Nej
Syd- og Sønderjyllands Politi	Ja*	Ja*	Ja*
Fyns Politi	Ja	Ja	Ja
Midt- og Vestsjællands Politi	Nej	Nej	Nej
Nordsjællands Politi	Nej	Nej	Nej
Københavns Vestegns Politi	Nej	Nej	Nej
Københavns Politi	Nej	Nej	Nej
Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi	Nej	Nej	Nej
Bornholms Politi	Nej	Nej	Nej

* Dog ikke Vejle, Kolding, Fredericia

Region Syddanmarks meget store andele i forhold til demografien og politiets mere omhyggelige registrering kunne være en indikation på, at tallet for Syddanmark giver et mere reelt billede af omfanget af narkotikarelaterede dødsfald i 2011 end de øvrige regioner.

Er det tilfældet, tilbyder Region Syddanmark sig derfor for en beregning af et mere reelt nationalt tal end det officielle. Befolkningen i Syddanmark udgør 21,4 %, og dødstallet for hele 2011 var 91 (32 %). På den baggrund er det enkelt at beregne et mere reelt dødstal på landsplan end det officielle på 284: $91 : 0,214 = 425,2$ i 2011.

Faldet på landsplan fra 2011 til 2012 skal derfor nok snarere tilskrives en ensretning af anmeldelses- og dokumentationsarbejdet efter laveste fællesnævner og laveste kvalitetsstandard end et reelt fald i antallet af dødsfald.

Formodningen om, at faldet ikke er et reelt fald i narkotikarelaterede dødsfald, og at det generelle niveau derfor heller ikke giver et reelt billede bekræftes ved et nærmere kig på udviklingen i de enkelte dødsårsagskategorier.

Et dyk ned i dødsårsagskategorierne

Forgiftningsdødsfald

Forgiftningsdødsfald dækker over forgiftninger med narkotiske stoffer – altså hvor selve stofindtaget antages at være den årsagsspecifikke dødsårsag.

Forgiftningsdødsfaldene fordeler sig på 19 kategorier:

Forgiftninger	2011	2012	S-DK 2011	S-DK 2012
A.1.1 Heroin/morfin	22	18	5	8
A.1.2 Kodein				
A.1.3 Metadon	80	71	14	8
A.1.4 Ketobemidon		2		
A.1.9 Opioider, stærke, Andet	2			
A.2.1 Heroin/morfin + kokain	2			
A.2.2 Heroin/morfin + alkohol	8		8	
A.2.3 Heroin/morfin + metadon	6	10		3
A.2.4 Heroin/morfin + andet (1)	15	12	10	9
A.2.5 Metadon + ketobemidon	2	1	1	
A.2.6 Metadon + andet (1)	32	28	13	8
A.2.9 Opioider, stærke + andet stof, Andet	3		1	
A.3.1 Kokain	4	4	3	2
A.3.2 Amfetamin	4	1	1	
A.3.3 Ecstasy + ecstasy-lign stoffer (fx. pma, pmma)	2	1	1	
A.3.4 Andet fx. GHB og ketamin	1		1	
A.4.1 Dextropropoxylen	1			
A.4.2 Antidepressiva	4			
A.4.3 Andet Specificeret	23	14	11	6

Der er generelt et lille fald i de fleste kategorier. I en del tilfælde fører faldet til, at dødsårsagen på landsplan ikke optræder i 2012. I 2011 registreres der dødsfald i 17 af dem, i 2012 registreres der blot dødsfald i 11. Det kan være et udslag af, at færre dødsfald kommer til politiets kendskab, og/eller at færre dødsfald undersøges tilstrækkelig grundigt til at fastslå dødsårsagen med den grad af præcision, der kræves af de mere marginale dødsårsager.

Bemærk:

- A.2.2 "Heroin/morfin + alkohol" (fra 8 til 0). Alle 8 dødsfald er registreret i Region Syddanmark.
- A.1.3 "Metadon" falder fra 80 til 71. Bag faldet på 9 dødsfald ligger et fald på 6 i Region Syddanmark (fra 14 til 8).
- A.4.3 "Andet Specificeret" falder fra 23 til 14. Halvdelen af faldet (fra 11 til 6) skyldes et fald i region Syddanmark.

Antallet af selvmord ved "selvforgiftning" i Dødsårsagsregisteret i samme år stiger med 44 dødsfald fra 165 til 209. Med andre ord: Er nogle af de dødsfald, der tidligere er registreret som narkotikarelaterede, blot flyttet til selvmordskategorien uden nærmere undersøgelse af dødsfaldet og dermed uden at havne i registeret over narkotikarelaterede dødsfald?

Vi ved det ikke, men vi er ikke alene om mistanken. Kriminalkommissær Kurt Kragh sagde i 2011 til BT:

"Man får nogle gange indtrykket af, at hvis der er indikationer, der taler for, at et dødsfald er et selvmord, så er man meget hurtig til at lukke sagen for at undgå en dyr obduktion og en ressourcekrævende efterforskning".

Antallet af forgiftningstilfælde falder fra 211 til 162 fra 2011 til 2012 et fald på 49. Antallet af selvforgiftninger i Dødsårsagsregisteret stiger fra 165 til 209 fra 2011-12 – en stigning på 44. Tilfælde? Vi har forsøgt at få indsigt i hvilke stoffer, der ligger bag stigningen uden held.

Narkotikarelaterede sygdomsdødsfald

Faldet i kategorien "Sygdomme" er relativt ligetil. På landsplan er der et fald på fire fra 2011-12, men i Region Syddanmark alene er der et fald på 7.

Narkotikarelaterede sygdomsdødsfald	2011	2012	S-DK 2011	S-DK 2012
B.1 Sygdomme	27	23	9	2

Da netop sygdomsdødsfaldene udgør en relativt stor andel af narkodødsfaldene har vi anmodet om aktindsigt i diagnoserne bag sygdommene i 2012. Vi har fået indsigt i 16 af de 23 sager, to politikredse har valgt at give afslag på aktindsigt.

Hvilke sygdomme fører til dødsfald? Hjerter-karsygdomme (7), bughindebetændelse/forblødning i forbindelse med mavesår (2), lungebetændelse og lungeforandringer (4), hjerneblødning (1), forgiftning i forbindelse med diabetes (2).

Spørgsmålet er, om opgørelsen giver et retvisende billede af stofmisbrugernes sygdomsbetingede, narkotikarelaterede dødsfald. Ifølge Rådet for Socialt Udsattes nationale undersøgelse af socialt udsattes sundhed (SUSY Udsat, 2007) har misbrugere en overdødelighed på faktor 12 i alle aldersgrupper sammenlignet med normalbefolkningen. Afspejles denne dokumenterede overdødelighed i statistikkerne?

Ifølge Sundhedsstyrelsen (Narkotikasituationen i Danmark 2014 p. 53) har misbrugere en stærkt forhøjet dødelighed pga. sygdomme, herunder hiv og hepatitis. Det mønster kan vi imidlertid ikke genkende i de tilgrundliggende sygdomsdiagnoser, vi har fået adgang til. Det samme gælder fraværet af oplagte sygdomsdiagnoser som kræft. Ingen af de 16 dødsfald ved sygdom, som vi har fået indsigt i for 2012, relateres til kræftdiagnose og kun i et tilfælde omtales hiv og hepatitis (samme person). Det på trods af, at vi ved, at misbrugerne er overrepræsenterede i alle de tre sygdomskategorier og overdødelighedsstatistikker (Dødelighed blandt socialt udsatte i Danmark 2007-2012).

Narkodødsfald på sygehuse

Fra Rigspolitiets oplysninger kender vi findestedet for de enkelte dødsfald – ikke blot på postnummer men også om dødsfaldet er sket på "egen bopæl", "andens bopæl", "på gaden", på "offentligt toilet" eller "andet". Som beskrevet er misbrugerne stærkt overrepræsenterede i sygdomsstatistikkerne, og de benytter flittigt det offentlige sygehusvæsen.

Vi har anmodet om en udspecificering for de dødsfald, hvor "andet" er angivet som findestedet for at undersøge, hvor mange dødsfald, der er sket på et hospital. Oplysningerne viser, at blot 9 ud af de i alt 284 narkotikarelaterede dødsfald er sket på et hospital – heraf 3 på et psykiatrisk hospital. Tallet forekommer lavt sammenlignet med den dokumenterede oversygelighed, overdødelighed og de høje indlæggelsesrater for misbrugere.

Særligt kræftdiagnosen har en særlig sammenhæng med en anden kategori: "Ukendt dødsårsag".

"Ukendt" dødsårsag

Dødsårsagskategorien "ukendt" er halveret fra 17 tilfælde i 2011 til ni i 2012.

Dødsårsag "ukendt"	2011	2012	S-DK 2011	S-DK 2012
	17	9	2	2

I forbindelse med offentliggørelsen af Dødsårsagsregisteret 2012 giver Sundhedsstyrelsen muligvis selv en del af forklaringen: Mange af disse registreres som kræft.

"Det er fortsat et åbent spørgsmål, i hvilken grad den øgede indsats for at stille kræftdiagnoser tidligt og den gradvist forbedrede diagnostik påvirker statistikken. Det er en kendsgerning, at der har været en stigning i antallet af registrerede kræfttilfælde. ... Dette fører til, at flere dødsfald registreres med kræft som dødsårsag, hvor de måske tidligere ville være blevet registreret med ukendt eller anden årsag." (Dødsårsagsregisteret 2012, p. 4).

Det er påstanden i forhold til dødsårsagen "Ukendt" for hele befolkningen. Sammenholdt med at ingen narkotikarelaterede dødsfald tilskrives kræft giver forklaringen måske særligt god mening i denne sammenhæng. Desværre betyder det, at tallet for narkotikarelaterede dødsfald mangler en gruppe af en uvis, men voksende størrelse – nemlig kræfttramte.

Med andre ord kan det betyde, at narkotikarelaterede kræftdødsfald, der tidligere blev registreret som netop narkotikarelaterede, nu i stedet figurerer i sygdomsstatistikkerne. Er det tilfældet, dækker reduktionen i narkodødsfald altså over en flytning til andre opgørelser, snarere end et reelt fald.

Narkotikarelaterede ulykkesdødsfald

Antallet af narkotikarelaterede dødsulykker styrteddykker fra 9 i 2011 til 1 i 2012.

Narkotikarelaterede ulykkesdødsfald	2011	2012	S-DK 2011	S-DK 2012
	9	1	6	1

Her udgør Region Syddanmark 2/3 af det nationale tal i 2011. Tallet falder drastisk til 1 i 2012 – et dødsfald der også sker i Region Syddanmark.

Det lave tal i 2012 og ikke mindst det dramatiske fald i forhold til året forinden, har givet os anledning til at undersøge, om der kan figurere narkotikarelaterede dødsfald i andre opgørelser.

Det har ledt til Vejdirektoratet, som oplyser, at der forekom syv narkotikarelaterede trafik-dødsulykker i 2012, hvorfor tallet fra Rigspolitiet er indlysende forkert:

"Spiritus, narkotika og/eller medicin er en ulykkesfaktor i 32 ulykker. Det betyder altså, at ved omkring en fjerdedel af alle dødsulykkerne, var én eller flere trafikanter påvirket i en sådan grad, at tilstanden vurderes at have medvirket til ulykkens opståen. Der er oftest påvist påvirkning af spiritus, mens narkotika og medicinpåvirkning kun er registreret som en ulykkesfaktor ved i alt 7 ulykker.... Derudover er der 7 førere, som er registreret påvirkede af narkotika, og 10 er registreret påvirkede af medicin. Den lave andel i forhold til spirituspåvirkning kan afspejle, at politiet sjældnere undersøger, om der er tale om narkotika- og medicinpåvirkning. Det er muligt, at påvirkning af alkohol, narkotika og/eller medicin har medvirket til flere ulykker dødsulykker, da politiet ikke altid foretager kontrol." (Dødsulykker 2012. Årsrapport rapport 466 Vejdirektoratet)

Det er værd at bemærke, at i 2012 androg antallet af trafikdrab 167 ud af samlet 1392 dødsulykker. Hvor stor en andel af de resterende 1225 dødsulykker, der er narkotikarelaterede henstår i det uvisse. Det er bare trafikulykker – og det tilmed et konservativt bud.

Pointen er, at der er en række klare indicier på, at tallene og dermed det meget markante fald bør undersøges nærmere.

Selv mord (ikke forgiftning)

Selv mord (ikke forgiftning)	2011	2012	S-DK 2011	S-DK 2012
	8	10	1	2

Selv mordstallet (ikke forgiftning) for narkotikarelaterede dødsfald stiger fra 8 i 2011 til 10 i 2012. I hele befolkningen stiger selvmordstallet med 74 (fra 606 til 780) fra 2011 til 2012. De 44 af de 74 er i underkategorien "selvforgiftning".

Spørgsmålet er, om man ved mere konsekvent at obducere formodede selvmordere ville finde et højere antal narkotikapåvirkede og dermed narkotikarelaterede selvmord? Det er en formodning, der florerer blandt fagfolk i psykiatrien, og som nærer behovet for en nærmere undersøgelse.

I forlængelse heraf ser vi nu nærmere på de dødsårsagskategorier, der enten er meget små eller helt forsvundne.

Marginale og forsvundne kategorier

Hvad betyder det vedvarende fald i antallet af obduktioner på landsplan og i særdeleshed i Syd-Danmark for udviklingen i narkodødsfaldsstatistikken?

I Region Syddanmark kan vi se, at den markante reduktion af antallet af narkotikarelaterede dødsfald fra 2011 til 2012 falder sammen med en reduktion i antal obduktioner fra 245 til 179 – en reduktion på 27%. Her ser vi for alvor mørkelygten sætte ind. Man leder mindre, og derfor finder man færre. Og på baggrund heraf konstaterer man fejlagtigt, at der er sket en reduktion af narkodødsfaldene, når der måske i virkeligheden bare er sket et fald i antallet af obduktioner.

Vi har set nærmere på de dødsårsagskategorier, som er gået i nul i 2012.

Dødsårsag	Landsplan 2011	Syddanmark andel	Nordjylland andel	Landsplan 2012
A.1.9 Opioider, stærke, Andet	2		2	0
A.2.2 Heroin/morfin + alkohol	8	8		0
A.2.9 Opioider, stærke + andet stof, Andet	3	1	2	0
A.3.4 Andet fx GHB og ketamin	1	1		0

Som vi allerede har konstateret, er det mere end påfaldende, at alle 8 dødsfald i A.2.2 Heroin/morfin + alkohol i 2011 finder sted i Syddanmark, samt ikke mindst at der slet ikke er nogen i hele landet i 2012.

A.2.2 Heroin/morfin + alkohol

Årstal	Østjyllands Politi	Syddøstjyllands Politi	Københavns Politi	Syd- og Sønderjyllands Politi	Fyns Politi
2009	1	1	3	3	5
2010	0	0	0	2	2
2011	0	0	0	3	5
2012	0	0	0	0	0

Faldet ledsages af et så markant fald i antallet af heroin- /morfindødsfald, at elimineringen af kategorien A.2.2 Heroin/morfin + alkohol ikke uden videre kan dækkes ind under en ændret registreringsmåde.

Andre kategorier med markante fald, som forudsætter undersøgelse/obduktion

A 1.1 Heroin/morfin

Årstal	ANTAL
2009	45
2010	43
2011	22
2012	18

Dødsårsag	Landsplan 2011	Landsplan 2012	Fald
B.2 Ulykker	9	1	8
B.5 Andet (ikke forgiftning)	4	0	4
A.4.3 Andet specificeret	23	14	9
C. Ukendt	17	9	8
I alt			29

Hvis man ikke obduserer, vil en del dødsfald optræde i andre dødsstatistikker end narkorelateret. Det er mere end almindelig svært at forklare faldet i ulykkeskategorien, når vi ved, at Vejdirektoratet har oplyst, at der i 2012 var 7 narkotikarelaterede dødsulykker alene i trafikken.

Konklusion

Tallene fra Region Syddanmark – som angiveligt i 2011 tog dokumentationsopgaven mest alvorligt, eller arbejdede efter andre retningslinjer - peger på et langt højere reelt antal narkodødsfald. Når det ekstreme fald i Syddanmark skal forklares, hører det med til historien, at faldet på 59 % sker samtidig med, at antallet af retslægelige obduktioner falder med 27 %.

På baggrund af denne gennemgang af dødsårsagerne, må vi konkludere, at der foreligger en række usikkerheder og egentlige fejl ved opgørelserne. Der tegner sig et billede af et behov for bedre retningslinjer for indberetningen af narkotikarelaterede dødsfald, således at flest muligt af de narkotikarelaterede dødsfald tages med i opgørelserne. Alternativt må man, som minimum, erkende, at de officielle tal er absolutte minimumstal, og at det reelle tal sandsynligvis ligger markant højere.

På baggrund af de tilsyneladende store usikkerheder ved opgørelserne må vi mane til forsigtighed med at udråbe enkelte indsatser som årsag til faldet. Allerhelst så vi dog, at kvaliteten af opgørelserne blev hævet til et niveau, så de rent faktisk kan anvendes som grundlag for politikudvikling og udgøre den viden, der er nødvendig for tilrettelæggelse af forebyggende indsatser samt effektmåling heraf.

Kilder

Vejdirektoratet: Dødsulykker 2012. Årsrapport rapport 466 Vejdirektoratet http://www.vejdirektoratet.dk/DA/viden_og_data/publikationer/Lists/Publikationer/Attachments/789/DUS%202013%20til%20web_revideret.pdf

Rådet for Socialt Udsatte: SuSy Udsat, 2007

Rådet for Socialt Udsatte: SuSy Udsat, 2012

Sundhedsstyrelsen: Narkotikasituationen i Danmark, 2013

Når en dør lukkes åbnes en anden. Men vi har ofte så travlt med at zerge os over den lukkede dør, at vi end ikke zenser den åbne

HVEM er den politiske kandestøber?

Mine notater
formelsamling

VÆRESTEDSUNDERSØGELSEN 2014

- Stadigt hårdere at være socialt udsat

I 2014 har vi for tredje gang gennemført en holdningsundersøgelse blandt brugere af landets væresteder. De tidligere fandt sted i 2011 og 2012. Her præsenterer vi resultaterne, der tegner et genkendeligt billede af en gruppe, der har det svært i livet, og som på nogle punkter desværre viser tendenser til forværring.

LVS' holdningsundersøgelser blandt værestedsbrugere tegner som de eneste et billede af den gruppe af udsatte mennesker i Danmark, der benytter landets væresteder, både mht. deres problemstillinger og baggrund, og mht. deres holdninger og værdier på en række livs- og samfundsområder. Vi er til dels inspireret af de brede værdiundersøgelser for hele befolkningen, som gennemføres med 8-10 års mellemrum, og vi har stillet en række af de samme spørgsmål, så vi kan få et sammenligningsgrundlag.

Vi har i årets undersøgelse benyttet lejligheden til at stille nogle spørgsmål, der vedrører aktuelle udviklinger på udsatteområdet. Det gælder, hvordan man oplever de reformer af førtidspension og kontanthjælp, som er trådt i kraft i 2013 og 2014. Og det gælder IT-udviklingen, og hvor godt man er klædt på i forhold til overgangen til digital kommunikation i det offentlige.

Hovedkonklusioner

Efter tre undersøgelser, der har fundet sted over fire år, kan vi konstatere, at der er en ganske stor stabilitet i holdninger og værdier blandt gruppen af landets værestedsbrugere. Vi har fået bekræftet mange af de mønstre, vi så i 2011 og 2012, og man kan sige, at værestedsbrugerne ligner sig selv.

På den baggrund har vi fået styrket grundlaget for at sammenligne gruppens værdier med befolkningens som helhed.

Det gælder ikke mindst, hvordan man har det i sit liv, hvilke problemstillinger, der kendetegner livet som udsat, og hvordan man forholder sig til samfundet, herunder specielt graden af tillid, man har til andre mennesker og til bærende institutioner i samfundet. Tilliden er gennemgående meget lavere blandt værestedsbrugerne, end i befolkningen som helhed.

Profilen er en smule anderledes end i 2012 med lidt færre alkohol- og stofmisbrugere og lidt flere psykisk syge. Alkohol og stoffer vejer dog stadig tungt med op mod halvdelen, der har eller har haft problemer med alkohol og næsten 40 % med stoffer. Andre udbredte problemstillinger er – i rækkefølge – gæld (51 %), ledighed (43 %), hjemløshed (27 %) og kriminalitet (25 %).

Note til tabeller

Tabellernes tal viser svarfordelinger, angivet som procent af den samlede nettopopulation, dvs. de af respondenterne, der har besvaret spørgsmålet.

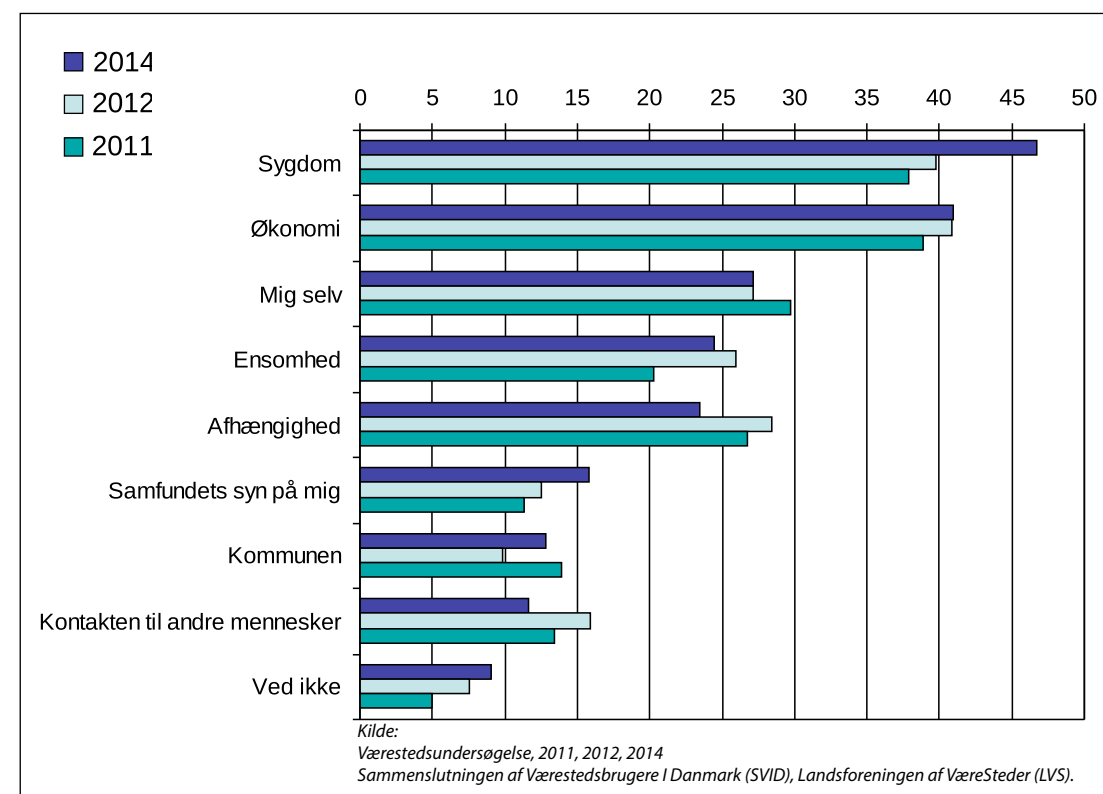
I tabellerne, der omhandler delpopulationer, dvs. dem om unge hhv. tidligere anbragte, er det naturligvis de respektive delpopulationer, der danner grundlag for procent-andelene.

Ikke alle procent-tal summer til 100, fordi der i mange af spørgsmålene er givet mulighed for at vælge flere muligheder (eksempelvis "Har du eller har du haft et eller flere af følgende problemer").

På spørgsmålet om, hvad det største problem er, fordeler svarene sig som vist i figuren.

PROBLEMER

"Hvad er dit største problem?"

Det ses, at "sygdom" nu er det problem, som flest nævner som deres største, nemlig 47 %. I 2012 var det 40 %. Sygdom har derved overhalet økonomien, som var nævnt af flest som det største problem i både 2011 og 2012. Det skyldes dog desværre ikke, at færre har økonomiske problemer, her er niveauet uændret højt, 41 %.

Derudover kan man bemærke, at der er sket en ganske markant stigning i den andel, der ser "samfundets syn på mig" som et stort problem. Slår "tonen i debatten" mon igennem her?

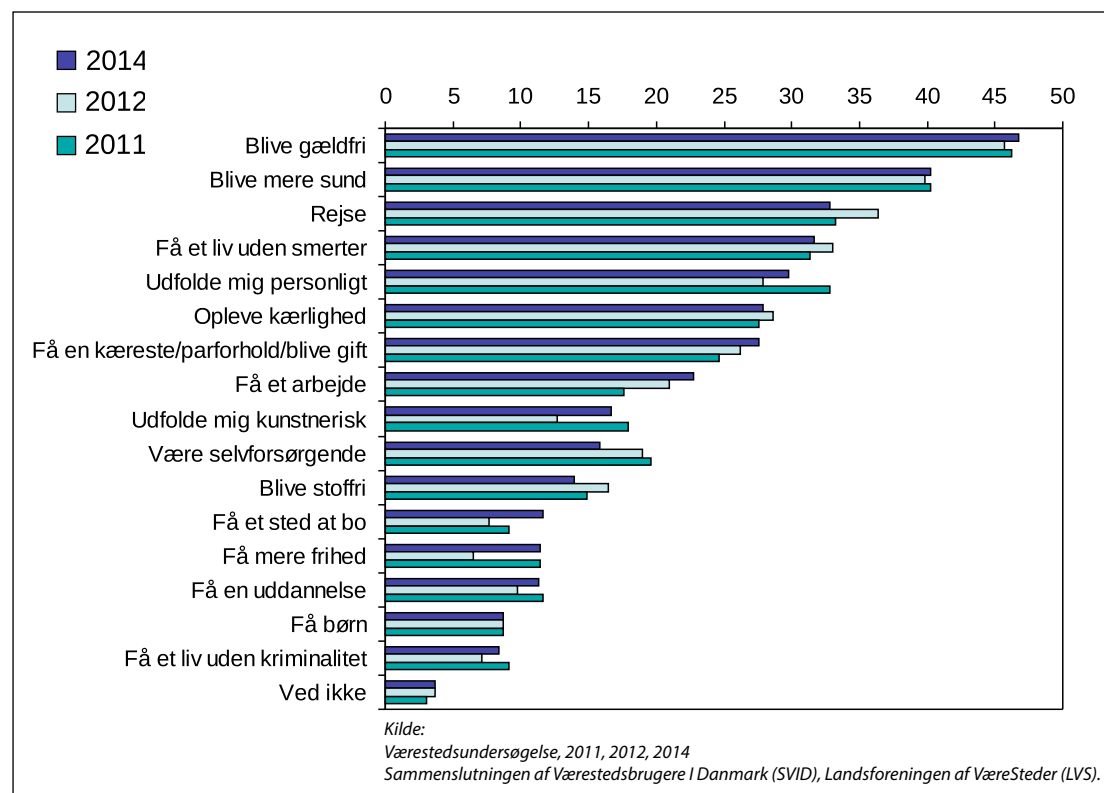
Andre spørgsmål om værestedsbrugernes problemmønstre viser bl.a.:

- Problemer, man ikke kan få hjælp til, er stadig med overvældende flertal de samme to, nemlig gæld og tandbehandling, som nævnes af hhv. 43 % og 38 %, hvilket ligger helt på linie med både 2011- og 2012-undersøgelserne. Problemer som at finde et arbejde, at få behandling for stofafhængighed, og at få pension nævnes af langt færre (10-15 %).
- Der er til gengæld en svag tendens til stigende boligproblemer i gruppen: I 2014 nævner 13 %, at de savner hjælp til at finde bolig mod 10 % i 2012 og 9 % i 2011.

Men hvad med det positive? Hvad drømmer værestedsbrugere om, og har det ændret sig i løbet af de sidste 4 år? Nedenstående figur samler svarene for alle tre undersøgelser:

DRØMME

”Hvad drømmer du om i dit liv?”

Det, der falder mest i øjnene, er at billedet ligner sig selv. Drømme om at blive fri for problemer fylder meget. At blive gældfri, at blive mere sund og at få et liv uden smerter er i top-4 i alle tre undersøgelser. Mere positive drømme som at rejse, at udfolde sig personligt, at opleve kærlighed og at få en partner kommer i næste række.

Et tilsyneladende paradoks er, at en stigende tendens til at drømme om et arbejde falder sammen med en faldende tendens til at drømme om at være selvforsørgende – måske er det ikke altid indkomsten, der tæller mest ved udsigten til et job?

Ligner det samlede billede mest sig selv, er der dog også nogle tendenser i udviklingen siden 2011 og 2012, som det absolut er værd at hæfte sig ved i undersøgelsen. Og mange af dem er desværre ikke positive. Det viser en række spørgsmål om opfattelsen af udviklingen generelt og i egen situation.

Det gælder:

- en stor overvægt mener, at forholdene for socialt udsatte er blevet forværret i de senere år – og denne overvægt har været stigende fra 2011 til 2012 og igen 2014

- spørger man værestedsbrugere om deres personlige situation er billedet generelt lidt bedre. Her mener en overvægt, at den er blevet forbedret – men denne overvægt har været faldende fra 2011 til 2012 og igen til 2014
- færre mener, at de har ”meget stor indflydelse” på egen situation
- oplevelsen af at blive behandlet dårligere af kommunen har været stigende gennem alle tre undersøgelser – det er nu 53 %, der føler, at kommunen behandler socialt udsatte dårligere end andre borgere.
- færre vil stemme ved folketingsvalg
- færre er stolte af at være dansker

Det er i det hele taget en gruppe, der føler sig markant mindre med i samfundets fællesskab – samtidig med, at de formentlig er dem, der er allermost afhængige af det, både når det gælder indkomst, støtte, vejledning, sundhed og anden behandling.

Man kan nævne som en positiv udvikling siden 2012, at færre oplever at blive diskrimineret hos lægen, tandlægen og i butikker, om end det stadig er en meget udbredt oplevelse, som gælder for ¼ eller mere.

Endelig er de aktuelle temaer, vi har taget op i 2014-undersøgelsen, nemlig dels ydelsesreformer og dels IT-adfærd og digitalisering.

Siden sidste undersøgelse i 2012 er der indført reformer af kontanthjælp og førtidspension, som berører mange af værestedsbrugere. Vi har spurgt til oplevelsen af disse reformer, hvor den erklærede målsætning har været at hjælpe flere i gang med uddannelse og job, dels gennem nedjustering af ydelser og begrænsning af adgang til førtidspension, dels gennem en styrket indsats for at støtte og vejlede med udgangspunkt i den enkeltes særlige situation og behov.

Undersøgelsens klare konklusion er her, at mange har mærket de nedsatte ydelser, mens meget få har oplevet en styrket og målrettet indsats.

Det andet aktuelle tema, som er blevet taget op i undersøgelsen, er IT-adfærd og oplevelser af digitalisering af den offentlige kommunikation med borgerne. Den viser, at selvom mange udsatte på nogle punkter er godt med i udviklingen, så er der også en stor del af værestedsbrugere, der er i alvorlig fare for at komme i klemme.

Om undersøgelsen

Undersøgelsen er foretaget på samme måde som i 2011 og 2012. Den er gennemført hen over sommeren 2014 og er foregået som en spørgeskemaundersøgelse på væresteder, som er medlem af LVS.

I alt 722 personer har deltaget fra væresteder i 65 kommuner – en lidt bredere geografisk repræsentation, end de foregående. To tredjedele af landets kommuner er altså repræsenteret.

Værestederne er fristeder, hvor man som bruger ikke bliver registreret. Derfor findes der ingen nøjagtige tal for gruppen og dens sammensætning på køn, alder, uddannelse osv. Men det vurderes, at der er ca. 14.000 brugere i alt af LVS' væresteder. På den baggrund må en stikprøve på 722 betegnes som et solidt grundlag, og andre indikatorer peger på, at undersøgelsen kan vurderes til at være ganske repræsentativ for den samlede gruppe af værestedsbrugere.

Baggrundsfaktorer

Her kort om sammensætningen af undersøgelsens svarpersoner på nogle konkrete baggrundsfaktorer og sammenlignet med 2012's respondentprofil.

Køn: 61 % af svarpersonerne er mænd, 39 % kvinder. Det er meget tæt på samme fordeling som i 2011 og 2012, hvor hhv. 63 % og 62 % var mænd.

Geografi: 676 af svarpersonerne har angivet hjemkommune fordelt med 118 i Hovedstadsområdet (62 i 2012), 113 på Sjælland/Lolland-Falster (113), 117 på Fyn (151) og 328 i Jylland (375). Det er en fordeling, der ligesom tidligere år afspejler LVS-værestedernes geografiske fordeling.

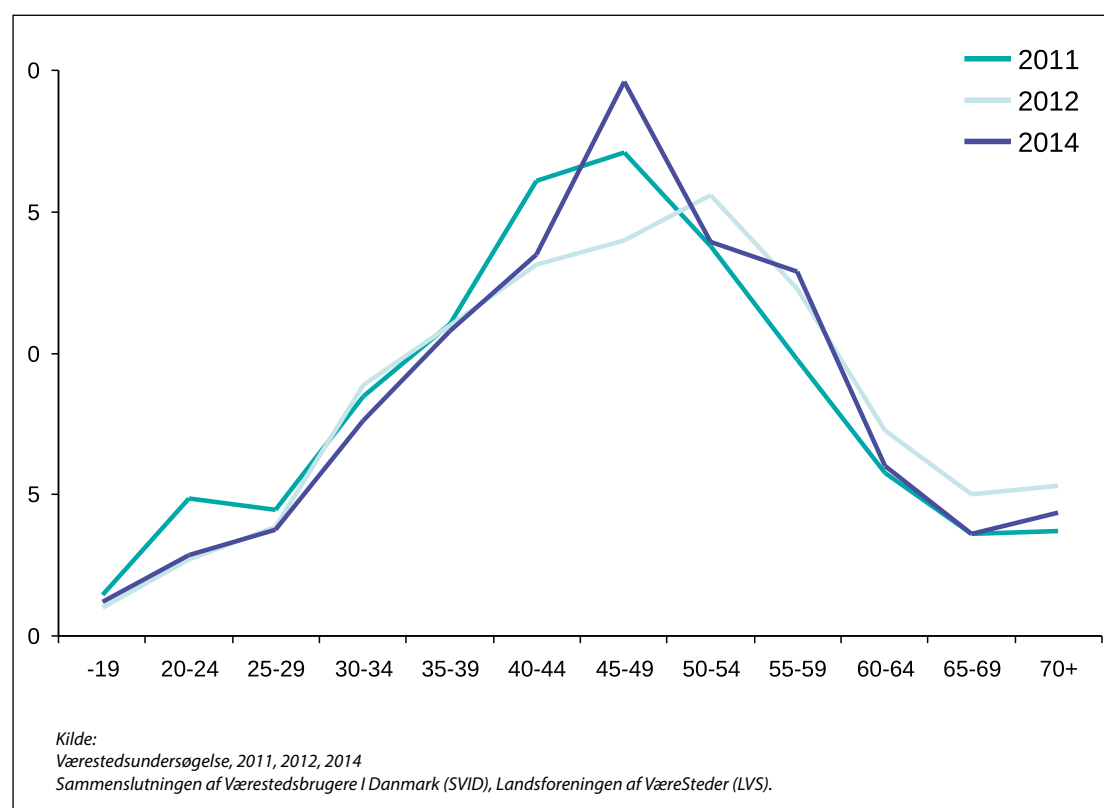
I forhold til 2012 er der lidt færre svar fra Jylland. Det skyldes primært, at vi sidst havde deltagelse af en række Blå Kors-væresteder, helt overvejende jyske.

Aldersfordeling: Som det fremgår af figuren, er aldersfordelingen stort set som i 2011 og 2012 – lidt ældre end i 2011 og lidt yngre end i 2012. Den stemmer stadig godt overens med værestedernes egne vurderinger af brugernes aldersprofil.

ALDERSFORDELING

Undersøgelsens respondenter fordelt efter alder

Andel personer i de respektive aldersgrupper i pct.

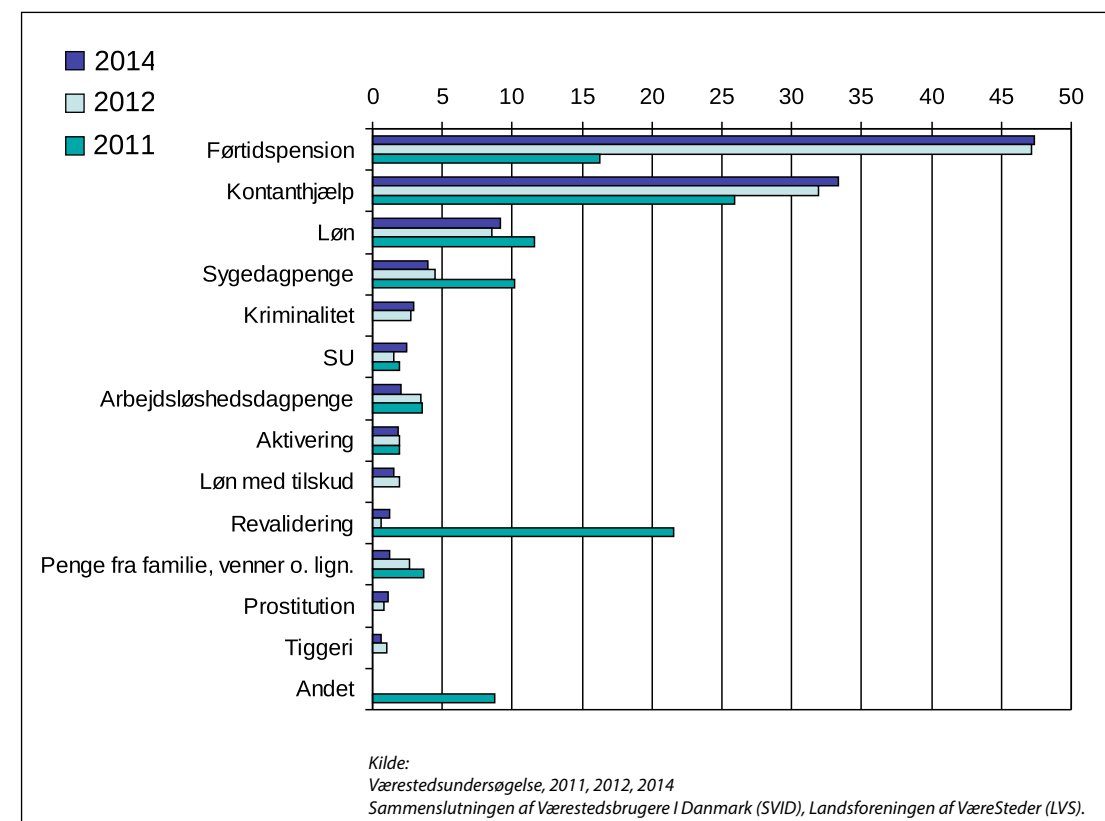

Nationalitet/etnisk baggrund: 88 % har etnisk dansk baggrund, hvilket er præcis som i 2012.

Boligforhold: Langt de fleste, 78 %, svarer, at de bor i egen bolig, mod 80 % i 2012 og 72 % i 2011. Der er stadig meget få, der har boet på gaden den seneste måned. Den næststørste kategori er herberg/forsorgshjem, som angives af 7 %, med resten fordelt på lejet værelse, behandlingssted, støttebolig, venner, familie og i fængsel (0,5 %).

Indtægtskilder: Det er stadig offentlige overførselsindkomster, der er den altovervejende indtægtskilde for værestedsbrugere. Der var en væsentlig forskel i fordelingen mellem 2011- og 2012-undersøgelserne, som det fremgår af figuren.

INDTÆGTSKILDE

I 2011 var der langt flere revalideringsmodtagere og langt færre førtidspensionister. 2014-profilen ligner på dette punkt 2012-undersøgelsens. Det kan bemærkes, at der er flere på kontanthjælp og færre på dagpenge, hvilket kan være en afspejling af reformudviklingen.

Uddannelse: Uddannelsesmønsteret har i sammenligningen med befolkningen som helhed en større andel uden en kompetencegivende uddannelse. Der er dog i alt 45 %, der opgiver, at de har en kompetencegivende uddannelse i form af enten en erhvervsuddannelse (29 %) eller en videregående uddannelse (16 %). Det er lidt flere end i 2012, hvor 41 % havde en kompetencegivende uddannelse. I befolkningen som helhed er det ca. 60 % af de 15-69 årige, der har en kompetencegivende uddannelse (Danmarks Statistik).

Samliv, parforhold og børn: Gennemgående samme mønster som i de foregående undersøgelser. 10 % svarer, at de er gift, 28 % at de er skilt eller separeret, 7 % er enke/enkemand, og 55 % har aldrig været gift. 29 % har en fast kæreste. 41 % har ingen børn, 20 % har 1 barn, 23 % har 2 børn, og 16 % har flere end 2 børn. 60 % af værestedsbrugerne har altså børn (og 44 % har mere end et barn), hvilket er vigtigt at være opmærksom på.

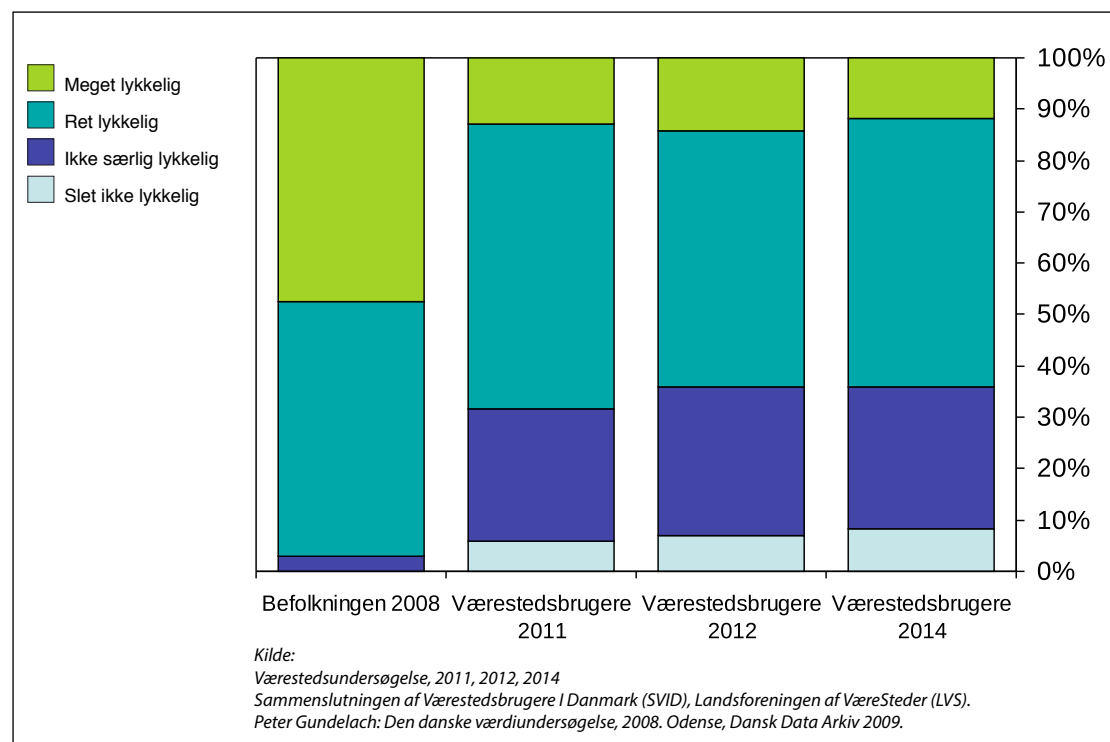
Værestedet: 39 % af svarpersonerne kommer dagligt på værestedet, 45 % kommer et par gange om ugen og 10 % et par gange om måneden. Det er således stadig værestedernes kernebrugere, vi har fat i. Den vigtigste grund til at komme på værestedet er at møde andre, som nævnes af 78 %. 38 % angiver, at de kommer der for at deltage i aktiviteter, 37 % for at få et måltid mad og 33 % for at få hjælp i deres situation. Det er med små forskydninger samme billede som i foregående undersøgelser.

Værestedsbrugernes holdninger – mønstre og tendenser siden 2011 og 2012

Hvor godt har værestedsbrugerne det alt i alt? Til belysning af dette brede spørgsmål har undersøgelserne benyttet den formulering, som også bruges i de brede værdiundersøgelser, både i Danmark og globalt. Her spørges til, hvor lykkelig eller ulykkelig, man selv synes, man er.

LYKKEPROFILEN

"Alt taget i betragtning - hvor lykkelig eller ulykkelig synes du selv, du er?"

Det ses, at værestedsbrugerne både i 2011, 2012 og 2014 er markant mindre lykkelige end befolkningen som helhed (hvor de seneste tal dog er fra 2008). Det ses også, at mønsteret er meget stabilt – en stabilitet, der også gælder for befolkningen som helhed.

Skal man tale om en tendens, synes den at være i retning af en forværring, hvor flere siger, at de føler sig "ikke særlig lykkelig" eller "slet ikke lykkelig". Og det skal ses i lyset af det faktum, at det er over en tredjedel af værestedsbrugerne, der ligger i denne meget tunge ende – og at stort set ingen i resten af befolkningen har denne oplevelse.

Spørger man til oplevelsen af, hvordan de ydre forhold for socialt udsatte har udviklet sig, synes det også at pege på en forværring siden 2011 og 2012.

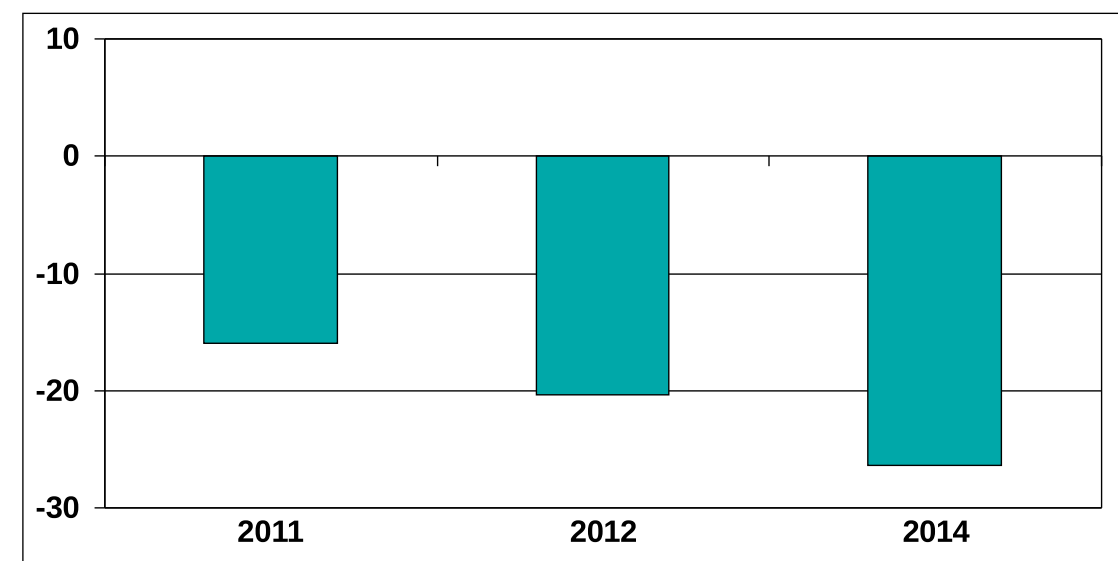
"Hvordan synes du forholdene for socialt udsatte har udviklet sig i de senere år?"			
	2014	2012	2011
Meget bedre	3,3	3,3	5,6
Bedre	17,9	19,7	21,6
Uændrede	19,0	22,5	17,8
Værre	32,5	29,0	25,1
Meget værre	15,6	14,4	18,1
Ved ikke	11,7	11,1	11,8

Færre synes forholdene er blevet bedre, og flere synes, de er blevet værre. I alle tre undersøgelser er der et overtal, der oplever forværring, og dette overtal er steget. Dette tydeliggøres af nedenstående figur:

EVALUERING

"Hvordan synes du forholdene for socialt udsatte har udviklet sig i de senere år?"

Forskellen mellem den andel, der svarer "meget bedre" eller "bedre" og den andel, der svarer "værre" eller "meget værre" - procent.

”Hvor stor indflydelse har du selv på, hvordan det går dig?”

	2014	2012	2011
Meget stor indflydelse	34,8	40,3	44,5
Ret stor indflydelse	33,1	27,9	28,4
Nogenlunde indflydelse	20,8	18,9	15,4
Lille indflydelse	5,9	7,7	7,3
Ingen indflydelse	1,7	1,7	2,3
Ved ikke	3,7	3,4	2,1

Mens man i sporten er med, er der andre steder, hvor man nemt kan føle sig udenfor. Da vi gennemførte undersøgelsen første gang i 2011, var vi overraskede over, hvor mange udsatte, der oplever, at de behandles dårligere end andre borgere af kommune, politi, butikker og sundhedsvæsen. Der er en meget udbredt fornemmelse af diskrimination. Denne fornemmelse er stadig udpræget, og den er ikke blevet generelt bedre siden 2011 – men trods alt heller ikke værre.

”Hvordan mener du, at socialt udsatte bliver behandlet forskellige steder i forhold til andre borgere?”

Andel, der har svaret ”dårligere”, rangordnet

	2014	2012	2011
Kommunen	53,0	52,5	51,7
Politiet	49,9	49,5	52,0
Butikker	42,4	47,1	47,1
Praktiserende læge	27,9	30,4	30,6
Sygehuset	31,0	30,2	32,2
Tandlægen	24,2	28,6	24,8

Det er selvsagt et problem, at det især er i kommunen – den måske mest afgørende enkeltfaktor for udsattes livssituation – at man oplever en negativ forskelsbehandling. Og også at der synes at være en svag tendens til forværring i netop kommunen. Til gengæld kan man notere en forbedring i butikkerne og hos læge og tandlæge siden 2012.

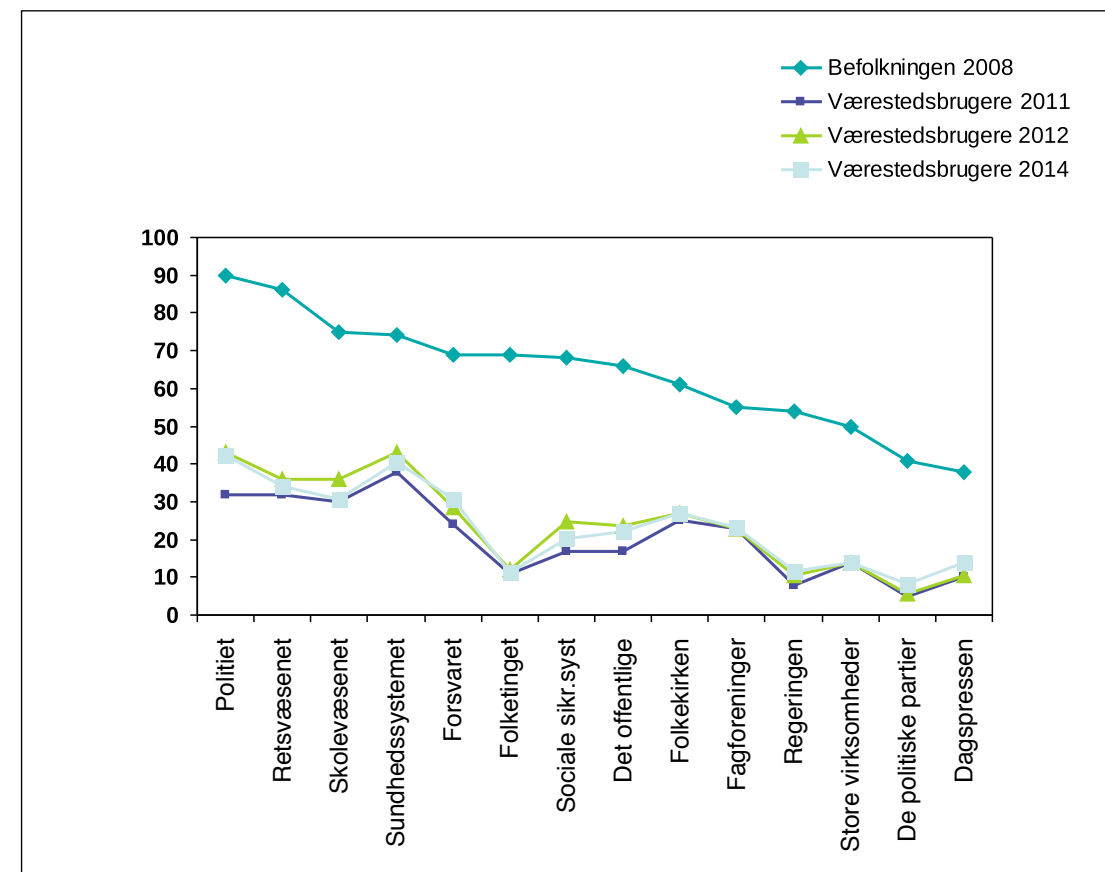
Ser man på værestedsbrugernes forhold til samfundet og dets institutioner, tegner der sig også et billede af, at udsatte generelt føler sig mindre med i det samfundsmæssige fællesskab end andre borgere.

I følgende figur ses, hvordan befolkningens tillid til en række institutioner generelt ligger tårnhøjt over den tillid, som svarpersonerne i vores undersøgelser kan mønstre.

TILLIDEN HALTER

”Hvor stor tillid har du til de nedenstående institutioner?”

Pct.-andel, der svarer enten ”Meget stor” eller ”Ret stor”

Der er små variationer fra 2011- og 2012-billedet, men disse blegner i forhold til den store forskel i forhold til resten af befolkningen, og konklusionen må blive, at tilliden ligger konstant på et meget lavt niveau.

Den lavere følelse af fællesskab slår også igennem på spørgsmålet om det nationale fællesskab.

”Hvor stolt er du over at være dansker?”

	2014	2012	2011	Befolkningen 2008
Meget stolt eller ret stolt	65,04	69,5	77,9	90

Andelen, der erklærer sig ”stolt” eller ”ret stolt” over at være dansker, ligger signifikant lavere end i befolkningen som helhed. Her ses også, at den endda har været ganske kraftigt faldende siden 2011 – selvom det dog stadig er næsten to tredjedele, der vedkender sig en national stolthed.

Den afsvækkede følelse af medborgerskab, som man kunne læse ind i dette, afspejler sig også i en faldende tendens i viljen til politisk deltagelse. Det er stadig mere end tre fjerdedele af værestedsbrugere, der agter at stemme ved et folketingsvalg. Men det er faldet fra mere end fire femtedele i 2011.

"Hvis der var folketingsvalg i morgen, ville du da stemme?"

	2014	2012	2011
Ja, jeg ville stemme	76,6	79,0	81,1
Nej, jeg ville ikke stemme	13,2	11,0	10,7
Jeg har ikke stemmeret	1,8	2,8	2,6
Ved ikke	8,4	7,2	5,5

Til sammenligning kan nævnes, at stemmeprocenten i landet som helhed ved seneste folketingsvalg i 2011 var 87,7 %.

Siden undersøgelsen i 2012 har der været kommunevalg i 2013, hvilket er interessant af flere grunde. Dels er kommunen for de fleste værestedsbrugere den væsentligste kontaktflade til det offentlige velfærdssystem, der udgør den vigtigste kilde til indkomst og støtte. Dels blev der i forbindelse med sidste valg gennemført målrettede kampagner for at få stemmeprocenten i vejret, ikke mindst blandt udsatte.

Resultatet blev som følger:

"Stemte du ved det seneste kommunevalg i 2013?"

Ja	68,0
Nej	29,6
Jeg havde ikke stemmeret	0,9
Ved ikke	1,7

En anelse flere end to tredjedele af svarpersonerne siger, at de har stemt ved kommunevalget. Det er faktisk ikke så dårligt i betragtning af, at den samlede stemmeprocent blev 71,9 %.

Aktuelt tema: Oplevelse af kontanthjælps- og førtidspensionsreformer

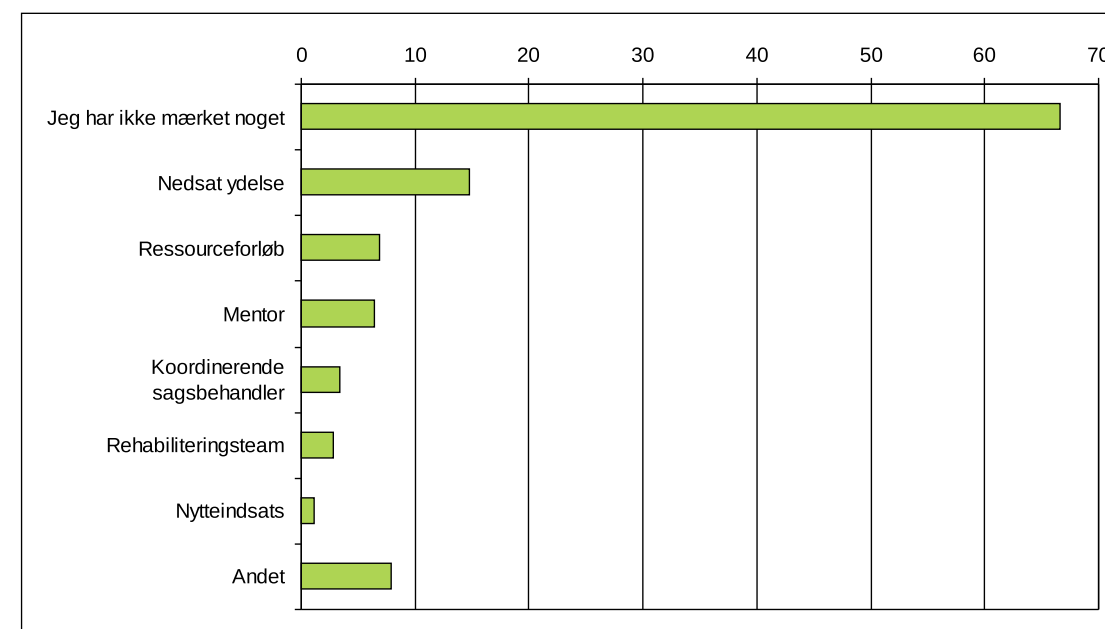
To vigtige reformer er trådt i kraft siden undersøgelsen i 2012. Det er reformen af førtidspension, der trådte i kraft 1. januar 2013 og kontanthjælpsreformen, der fik virkning fra 1. januar 2014. Den første sigtede på at erstatte førtidspension for alle under 40 med en målrettet og individuel indsats for at afklare og styrke den enkeltes mulighed for at opnå en tilknytning til arbejdsmarkedet. Væsentlige elementer i den forbindelse var indførelsen af ressourceforløb og rehabiliteringsteams i kommunerne.

Kontanthjælpsreformen retter sig især mod unge under 30. Ved at sænke ydelsen til SU-satsen for unge kontanthjælpsmodtagere, som vurderes job- eller uddannelsesparate, skal de tilskyndes til at søge uddannelse. Der blev også indført såkaldte nyttejob for kontanthjælpsmodtagere, som ikke er hverken i uddannelse eller job. Desuden indførtes gensidig forsørgerpligt for samlevende, hvilket betød stærkt nedsatte ydelser for samlevende (ugifte) par på kontanthjælp.

Mange af værestedsbrugere er i målgruppen for disse reformer. 47 % af respondenterne modtager førtidspension, og 33 % kontanthjælp. Men mere end 66 % havde ikke mærket noget til reformerne.

REFORMER

"Folketinget har vedtaget reformer af førtidspension og kontanthjælpen. Begge reformer indeholder en række nye tiltag. Har du mærket nogle af de nye tiltag?"

Af de, der havde mærket nogle af reformtiltagene, var det især de nedsatte ydelser, som 15 % var blevet berørt af. Kun knap 7 % havde oplevet ressourceforløb eller mentor, 3 % havde oplevet en koordinerende sagsbehandler og kun en enkelt procent var blevet sendt i nyttejob.

Tallene skal selvfølgelig ses i lyset af, at de 47 %, som allerede er på førtidspension, ikke er i målgruppen for de aktive tiltag. Men det giver stadig 53 %, som potentielt er i målgruppen for reformernes aktive tiltag.

Det er et lidt trist billede af reformernes gennemslagskraft, men det er ikke overraskende, og det er helt i overensstemmelse med andre undersøgelser (se f.eks. Rådet for Socialt Udsattes rapport fra juni 2014 "Hvad vil de mig?" om socialt udsatte borgeres erfaringer med reformerne).

Aktuelt tema: IT-adfærd og oplevelser af digitalisering

Samfundsudviklingen har gennem de seneste årtier i høj grad været både drevet af og præget af digitaliseringen. Det betyder også, at flere og flere former for medier, kommunikation og handel flytter over i det digitale univers. I Danmark har stat og kommuner gennem en fællesoffentlig digitalise-

ringsstrategi målrettet gået efter at både kommunikation og borgerbetjening i videst muligt omfang skal flyttes over på internettet. Fra november 2014 har alle borgere skullet have en e-postkasse til brug for kommunikation fra det offentlige.

Et spørgsmål, som alt dette rejser, er naturligvis i hvor høj grad udsatte, som ofte lever kaotiske liv, er med i denne udvikling. Det er blevet søgt belyst i undersøgelsen.

Og i nogen grad er værestedsbrugere opdateret.

IT-adfærd			
	Ja	Nej	Ved ikke
Har du en profil på Facebook eller andre sociale netværk?	67,8	31,0	1,3
Har du NemID?	76,5	21,5	2,0
Har du en e-mailadresse?	79,8	17,9	2,3

To tredjedel har en profil på facebook, tre fjerdedele har NemID og fire femtedele har en e-mailadresse. Det er store andele, men efterlader stadig mange uden disse helt basale digitale kontaktflader. Hver femte er uden e-mailadresse!

Den 1. november ikrafttrådte kravet om, at borgerne skal kunne modtage digital post fra det offentlige. Undersøgelsen, der blev gennemført i sommermånederne, viser et noget mangelfuldt billede af udsattes digitale beredskab på dette område.

"Fra 1. november 2014 skal alle kunne modtage digital post fra det offentlige. Hvor godt føler du, at du er klædt på til at kunne kommunikere digitalt med det offentlige?"	
Meget godt	23,5
Ret godt	13,9
Nogenlunde godt	17,5
Ikke særlig godt	19,1
Slet ikke godt	22,5
Ved ikke	3,8

Over 40 % føler sig dårligt klædt på til denne udvikling.

Der er flere perspektiver på den digitale problemstilling andetsteds i denne årsrapport. Se artiklen "Fritagelse fra fremtiden".

Aktuelt tema: Værestedsbrugere, der har været anbragt uden for hjemmet

Holdningsundersøgelsen blandt socialt udsatte 2014 omfatter i alt 722. Af disse har 192 eller godt ¼ svaret ja til, at de har været anbragt uden for hjemmet. Det er en statistisk set stor gruppe, som gør det muligt at give et validt billede af levevilkår og holdninger blandt denne gruppe.

Vi har samlet og analyseret deres svar og sammenlignet med gruppen af socialt udsatte, der ikke har været anbragt. Resultatet er nedslående. Socialt udsatte, der tidligere har været anbragt, tegner et dystert billede af udsathed i Danmark anno 2014.

Socialt udsatte, der har oplevet en kortere eller længere periode i deres barndom eller ungdom på døgninstitution, opholdssted eller i plejefamilie, giver et markant mere pessimistisk indtryk af socialt udsathed end vi ser blandt socialt udsatte, der ikke har været anbragt. De beskriver en hårdere dagligdag med mindre tillid til andre og til samfundets institutioner.

Fleere tunge problemer

Tidligere anbragte slås med væsentligt flere problemer end socialt udsatte, der ikke har været anbragt uden for hjemmet.

"Har du eller har du haft et af følgende problemer?"		
	Tidligere anbragte	Ikke tidligere anbragte
Alkoholisme	46 %	45 %
Stofafhængighed	58 %	32 %
Hjemløshed	40 %	22 %
Psykisk sygdom – flere diagnoser	27 %	14 %
Ledighed	49 %	41 %
Gæld	66 %	46 %
Kriminalitet	40 %	19 %

Langt flere tidligere anbragte end ikke tidligere anbragte svarer bekræftende på, at de har eller har haft ovenstående problemer - med undtagelse af alkoholisme. Faktisk er det tæt på dobbelt så mange tidligere anbragte end ikke tidligere anbragte, der har eller har haft problemer med stofafhængighed, hjemløshed, psykisk sygdom og kriminalitet.

Mindre lykkelige

Tidligere anbragtes problemfyldte hverdag har også konsekvenser for deres syn på livet som sådan.

"Alt i alt taget i betragtning, hvor lykkelig eller ulykkelig synes du selv, du er?"		
	Tidligere anbragte	Ikke tidligere anbragte
Meget lykkelig	7 %	12 %
Ret lykkelig	43 %	52 %
Ikke særlig lykkelig	31 %	24 %
Slet ikke lykkelig	11 %	6 %
Ved ikke	9 %	7 %

Det kan også ses i forhold til at den danske befolkning samlet set er blandt et af de lykkeligste folk i verden. I 2008 svarede 96 % af den samlede befolkning således, at de var "meget eller ret lykkelig".

Mindre tillid til andre og til samfundsinstitutioner

Tillid til ens medmennesker er afgørende for den enkeltes livskvalitet og for samfundets sammenhængskraft.

I denne undersøgelse har vi gentaget et klassisk spørgsmål fra de nationale værdiundersøgelser som indikator på folks tillid til andre. Det giver også mulighed for at sammenligne holdninger i gruppen af tidligere anbragte med befolkningen i øvrigt (dog kun tal for 2008).

"Mener du, at folk er til at stole på eller mener du, at man ikke kan være for forsigtig, når man har med mennesker at gøre?"

	Tidligere anbragte	Ikke tidligere anbragte	Befolkningen
De fleste er til at stole på	41 %	50 %	75 %
Man kan ikke være for forsigtig	51 %	41 %	24 %
Ved ikke	8 %	9 %	1 %

Gruppen af socialt udsatte, der tidligere har været anbragt har markant mindre tillid til deres medmennesker end den øvrige gruppe af socialt udsatte. Samlet set har begge grupper dog væsentlig lavere tillid til deres medmennesker end i befolkningen som sådan.

Samme billede går igen, når vi spørger ind til tilliden til forskellige samfundsinstitutioner. Især når det drejer sig om tilliden til politi, retsvæsen og kommunen.

Tidligere anbragte udgør en særligt udsat gruppe socialt udsatte

Undersøgelsen tyder på, at gruppen af socialt udsatte, der tidligere har været anbragt udgør en særlig gruppe af socialt udsatte, som har det markant dårligere end andre socialt udsatte. Det gælder deres situation i dag og det gælder deres syn på livet og samfundet.

For de fleste udsatte, der har været anbragt i deres barndom og ungdom er det en tung og trist bagage, som de åbenbart tager med sig ind i voksenlivet.

Undersøgelsen kan ikke sige noget om, hvorvidt det skyldes deres vanskelige familiære opvækst alene eller om det skyldes, at de har været anbragt på døgninstitution, opholdssted eller i plejefamilie. Eller begge dele.

Man kan spekulere i, om deres situation havde været værre eller bedre som voksne, hvis de ikke havde været anbragt, men undersøgelsen giver ikke svaret.

Den tegner et billede af konsekvenserne af en vanskelig barndom og/eller ungdom, og vidner om, at trods diverse tiltag og initiativer fra de sociale myndigheders side er det ikke lykkedes at bringe disse mennesker på ret køl. Hvordan det ville være gået disse - på godt og ondt - hvis de sociale myndigheder ikke havde grebet ind, kan vi kun gisne om.

Det samme har tidligere undersøgelser på området gjort. Nedenstående overvejelser er hentet fra SFIs undersøgelse fra 2011 gennemført af Rikke Fuglsang Olsen, Tine Egelund og Mette Lausten. (Tidligere anbragte som unge voksne. 11:35. SFI, 2011).

"Betyder de nedslående resultater i denne og andre undersøgelser, at man i videst mulig udstrækning skal undlade anbringelser? Nogle af forskerne på feltet er begyndt at tale for, at man skal undlade at anbringe et barn, når formålet er at sikre barnets "udvikling", og forbeholde anbringelser til "beskyttelse" af barnet. Hvis der ikke er et stærkt beskyttelsesformål, så skal man med andre ord lade børnene blive hjemme.

Der kan imidlertid anføres en række argumenter for det modsatte synspunkt.

For det første viser undersøgelser, at anbragte børn altovervejende har behov for anbringelse. Der er i forskningen massiv dokumentation af, at både børnenes baggrund og egne problemer gennemsnitligt har en sådan alvorgrad, når de anbringes, at man sjældent etisk vil kunne forsvare ikke at anbringe dem. Vi betragter det således som urealistisk, at man i stor skala kan reducere antallet af børn, der trænger til andre omgivelser end hjemmets. Det forekommer af samme grund også tvivlsomt, at de mange ambulante, familierettede metoder, der aktuelt afprøves, i stor skala kan dæmme op for behovet for anbringelse.

For det andet findes der ikke en skarp grænse mellem "udvikling" og "beskyttelse". I en vis forstand har al anbringelse uden for hjemmet et udviklingsformål, idet alle børn, uanset hvor de bor, har krav på udviklingsfremmende miljøer i deres opvækst. Det ville heller ikke være tilfredsstillende at anbringe de børn, der har været udsat for direkte overgreb og har et åbenbart beskyttelsesbehov, i et anbringelsesmiljø, der er fattigt på udviklingsmuligheder.

Endelig siger det sig selv, at de resultater, der opnås i diverse undersøgelser af anbringelsens effekter, er baseret på det kvalitetsniveau, anbringelsesmiljøer har i dag. Udfordringen er således at skabe kvalitativt ekstraordinære anbringelser, der kan imødekomme de ekstraordinære behov hos de børn, man ikke kan forsvare bliver derhjemme. I flere undersøgelser viser det sig således, at man kan skabe bedre udfald for børn, der er anbragt, ved at forbedre anbringelsesindsatsernes kvalitet. Undersøgelser som disse viser, at anbringelsesmiljøer kan forbedres og sætte sig spor i børnenes udviklingsudfald".

Aktuelt tema: Socialt udsatte unge

Hvordan ser gruppen af unge værestedsbrugere ud i forhold til andre værestedsbrugere? Det har vi valgt at se nærmere på. Vi har defineret unge som gruppen under 30 år, bl.a. fordi man ofte i politiske sammenhænge bruger 30 år som aldersgrænse for tiltag, der retter sig mod unge. Senest har man i kontanthjælpsreformen, der trådte i kraft 1. januar 2014, målrettet en række krav til gruppen under 30. Det gælder især det såkaldte uddannelsespålæg, som alle under 30 år bliver mødt med, hvis de ikke allerede har en kompetencegivende uddannelse. For denne gruppe er kontanthjælpen afskaffet og erstattet af en uddannelseshjælp, der svarer til SU. Kan man ikke umiddelbart komme i uddannelse, skal man arbejde i et nyttejob.

I 2014-undersøgelsen er 52 af respondenterne under 30 år – en forholdsvis lille stikprøve i statistisk sammenhæng. Resultaterne må derfor tages med et vist forbehold.

Kønsfordeling: Flere kvinder

En formentlig ret væsentlig faktor for den unge gruppe er, at kønssammensætningen adskiller sig meget. (Alle tal i følgende tabeller er i procentandele)

Kønsfordeling		
	Unge under 30	30+
Mand	42,3	62,4
Kvinde	57,7	37,6

Blandt de unge under 30 er der en overvægt af kvinder, 58 % kvinder mod 42 % mænd, mens det forholder sig næsten direkte modsat blandt resten af svarpersonerne, hvor der er 62 % mænd og 38 % kvinder.

Den kvindelige overvægt blandt de unge har utvivlsomt indflydelse på nogle af svarfordelingerne, og det må naturligvis indgå i fortolkningen af nogle af svarene. Det kunne f.eks. spille en rolle mht. om man har en fast kæreste, hvilket gælder for 46 % af de unge, men kun 27 % af de øvrige. Eller det kan spille ind, når 37 % af de unge drømmer om at få børn mod kun 6 % af øvrige. I begge tilfælde spiller alderen dog også oplagt en rolle. Der er f.eks. naturligt flere barnløse blandt unge. Kønsforskellen må man have in mente, men her har vi ikke analyseret den nærmere.

Problemprofil: Flere stofmisbrugere og psykisk syge blandt de unge

De unges problemprofil adskiller sig noget. Det kan måske have en sammenhæng med, at en langt større andel af de unge har været anbragt uden for hjemmet (jf. afsnittet om tidligere anbragte).

"Har du været anbragt uden for hjemmet?"		
	Unge under 30	30+
Ja	40,4	24,5
Nej	53,8	71,8
Ubesvaret	5,8	3,7

Det er under alle omstændigheder andre problemer, der presser sig på hos den unge gruppe i undersøgelsen, som det fremgår nedenfor.

"Har du eller har du haft et af følgende problemer?"		
	Unge under 30	30+
Alkoholisme	21,2	41,9
Stofafhængighed	48,1	34,4
Hjemløshed	26,9	24,2
Psykisk sygdom, En diagnose	26,9	30,7
Psykisk sygdom, Flere diagnoser	30,8	14,1
Fysisk sygdom, En diagnose	13,5	19,3
Fysisk sygdom, Flere diagnoser	11,5	14,3
Ledighed	42,3	39,0
Gæld	53,8	45,3
Kriminalitet	32,7	22,4

Stofafhængighed er et væsentligt mere udbredt problem blandt undersøgelsens unge, mens alkoholisme er tilsvarende mindre udbredt. Psykisk sygdom tynger også mere blandt de unge, hvor det især må noteres, at over 30 % har flere diagnoser. Desuden er gæld et noget større problem for de unge, ligesom kriminalitet er det.

Den større udbredelse af stofmisbrug blandt undersøgelsens unge kan måske forklare, at en langt større andel af de unge opgiver, at de bor på behandlingssted – 19 % mod knap 3 % blandt de øvrige.

Som forventeligt har unge en anderledes fordeling af indtægtskilder, hvor 15 % får SU og 56 % kontanthjælp. Blandt den ældre gruppe er det mindre end 1 %, der er på SU og kun 28 % modtager kontanthjælp. Til gengæld er der 45 % førtidspensionister blandt de ældre mod kun 6 % blandt de unge.

Reformerne mærkes (marginalt) mest af unge

Som det kunne forventes, er der flere blandt de unge, der har mærket reformerne – men faktisk kun marginalt flere. Der hvor forskellen er tydelig, er mht. nedsatte ydelser, som en dobbelt så stor andel af de unge har mærket. Her slår de nye regler om uddannelseshjælp igennem. Til gengæld er det forsvindende få, der har mærket noget til reformernes mere aktive tiltag.

"Folketinget har vedtaget reformer af førtidspension og kontanthjælpen. Begge reformer indeholder en række nye tiltag. Har du mærket nogle af de nye tiltag?"

	Unge under 30	30+
Nedsat ydelse	26,9	13,0
Ressourceforløb	3,8	6,7
Rehabiliteringsteams	3,8	2,8
Koordinerende sagsbehandler	3,8	3,1
Nytteindsats	1,9	1,1
Mentor	9,6	5,4
Jeg har ikke mærket noget	59,6	62,7
Andet	3,8	7,6

Hvad drømmer de unge om?

Orienterer de unge værestedsbrugere sig anderledes end de ældre? Ja, det gør de på nogle punkter. Det afspejler sig bl.a. i, hvad de drømmer om.

Hvad drømmer du om i dit liv?"

	Unge under 30	30+
Blive gældfri	42,3	45,0
Blive mere sund	34,6	37,2
Blive stoffri	28,8	11,7
Få børn	36,5	5,8
Få en kæreste/parforhold/blive gift	36,5	25,2
Få en uddannelse	42,3	8,4
Få et arbejde	42,3	18,8
Få et liv uden kriminalitet	19,2	7,1
Få et liv uden smerter	15,4	31,2
Få et sted og bo	15,4	10,2
Få mere frihed	9,6	10,4
Opleve kærlighed	21,2	26,6
Rejse	34,6	30,2
Udfolde mig kunstnerisk	25,0	14,3
Udfolde mig personligt	42,3	26,9
Være selvforsørgende	21,2	14,0
Ved ikke	1,9	3,4

Det ses, at der især er markant flere unge, der drømmer om:

- at få børn
- at få en kæreste/parforhold/blive gift (selvom der som nævnt er markant flere af de unge, der allerede har en fast kæreste)
- at få en uddannelse
- at få et arbejde
- at udfolde sig kunstnerisk
- at udfolde sig personligt

Desuden er der en del flere, der drømmer om at blive selvforsørgende. Billedet bærer formentlig præg af, at unge har livet for sig, og at der trods alt er flere muligheder for en ændret livssituation, end man oplever, når man er ældre og har det meste af livet bag sig.

Værdier: Individualismen slår igennem hos de unge

Ser man på de unges værdier, er det iøjnefaldende, at de har et mere individualistisk præg på livet og samfundet end de ældre. Man kan sige, at den samfundsmæssige udvikling i retning af en normmæssig individualisering synes at gøre sig stærkere gældende blandt de unge end blandt de ældre. Det er især tre af undersøgelsens spørgsmål, der peger i den retning.

For det første mener unge i højere grad, at de selv har indflydelse på, hvordan det går dem.

"Hvor stor indflydelse har du selv på, hvordan det går dig?"

	Unge under 30	30+
Meget stor indflydelse	51,9	32,6
Ret stor indflydelse	19,2	33,4
Nogenlunde indflydelse	13,5	20,9
Lille indflydelse	5,8	5,0
Ingen indflydelse	5,8	1,3
Ved ikke	1,9	3,9

Det er en klassisk individualistisk orientering, at man føler, man har indflydelse på sin egen situation.

For det andet har de unge en betydeligt mere individualistisk holdning til, hvorfor mennesker kommer i problemer.

"Hvorfor er der nogen her i landet, som er i nød?"

	Unge under 30	30+
Fordi de er uheldige	30,8	32,8
Fordi de er dovne og mangler viljestyrke	25,0	9,4
Fordi der er uretfærdighed i vores samfund	48,1	48,9
Det er uundgåeligt i den moderne udvikling	34,6	35,4
Ingen af disse grunde	13,5	5,2
Ved ikke	1,9	9,7

Der er 25 % af de unge, der svarer, at folk er i nød, fordi de er "dovne og mangler viljestyrke". Det gælder for mindre end 10 % af de øvrige respondenter. De unge værestedsbrugere er faktisk mere enige i den begrundelse end befolkningen som helhed, hvis man sammenligner med en undersøgelse, som Rådet for Socialt Udsatte gennemførte i 2013 ("holdninger til socialt udsatte - svar fra 1.011 danskere". Epinion og Rådet for Socialt Udsatte, oktober 2013). Her var det kun ca. 20 % af befolkningen som helhed, der pegede på dovenskab og manglende viljestyrke som årsag til nød. Til gengæld var det aldersbetingede mønster det samme: De unge er også i befolkningen som helhed mere enige i denne individualistiske forklaring på nød, end de ældre.

Endelig er det slående, at de unge ser sig selv som deres største problem i betydeligt højere grad end de ældre gør:

"Hvad er dit største problem?"

	Unge under 30	30+
Sygdom	34,6	44,3
Økonomi	40,4	37,7
Samfundets syn på mig	17,3	14,4
Afhængighed	25,0	21,3
Mig selv	51,9	23,2
Ensomhed	25,0	22,7
Kommunen	17,3	11,7
Kontakten til andre mennesker	15,4	10,4
Ved ikke	5,8	7,8

Mere end halvdelen af de unge, siger "mig selv", når man spørger dem om, hvad deres største problem er. Det kan selvfølgelig have en sammenhæng med den større andel med psykiske problemer. Men en del af sammenhængen kan måske også gå den anden vej: Hvis man har individualistiske værdier, som man oplever, at man ikke kan leve op til, peger pilen uvægerligt imod en selv – og det kan være psykisk belastende.

I forlængelse af de unges værdimæssige individualisme kan det også bemærkes, at der er en signifikant lavere tilbøjelighed til at udøve sit borgerskab ved politisk deltagelse. Det er færre end 60 % af de unge, der ville stemme ved et folketingsvalg mod mere end 76 % blandt de ældre, og det er kun 50 %, der stemte ved kommunalvalget i 2013.

Unge og IT

Man kunne vente, at unge er mere opdateret mht. den digitale udvikling, og det er der da også tegn på.

Digitalisering

	Unge under 30	30+
"Har du en profil på Facebook eller andre sociale netværk?"		
Ja	90,4	63,3
Nej	7,7	31,2
Ved Ikke	0,0	1,5
"Har du NemID?"		
Ja	90,4	70,9
Nej	7,7	22,6
Ved Ikke	0,0	2,1
"Har du en e-mailadresse?"		
Ja	88,5	75,2
Nej	5,8	17,4
Ved Ikke	1,9	2,4

Både mht. profiler på sociale netværk, NemID og e-mail er de unge næsten fuldt dækket ind.

Også når det gælder oprettelsen af en digital postkasse, er de unge bedre med, end de ældre. Her er det 71 % af de unge, der svarer, at de har en sådan, mod 53 % blandt dem over 30. Men det giver dog stadig næsten 30 %, der endnu ikke havde oprettet digital post på tidspunktet for undersøgelsens gennemførelse.

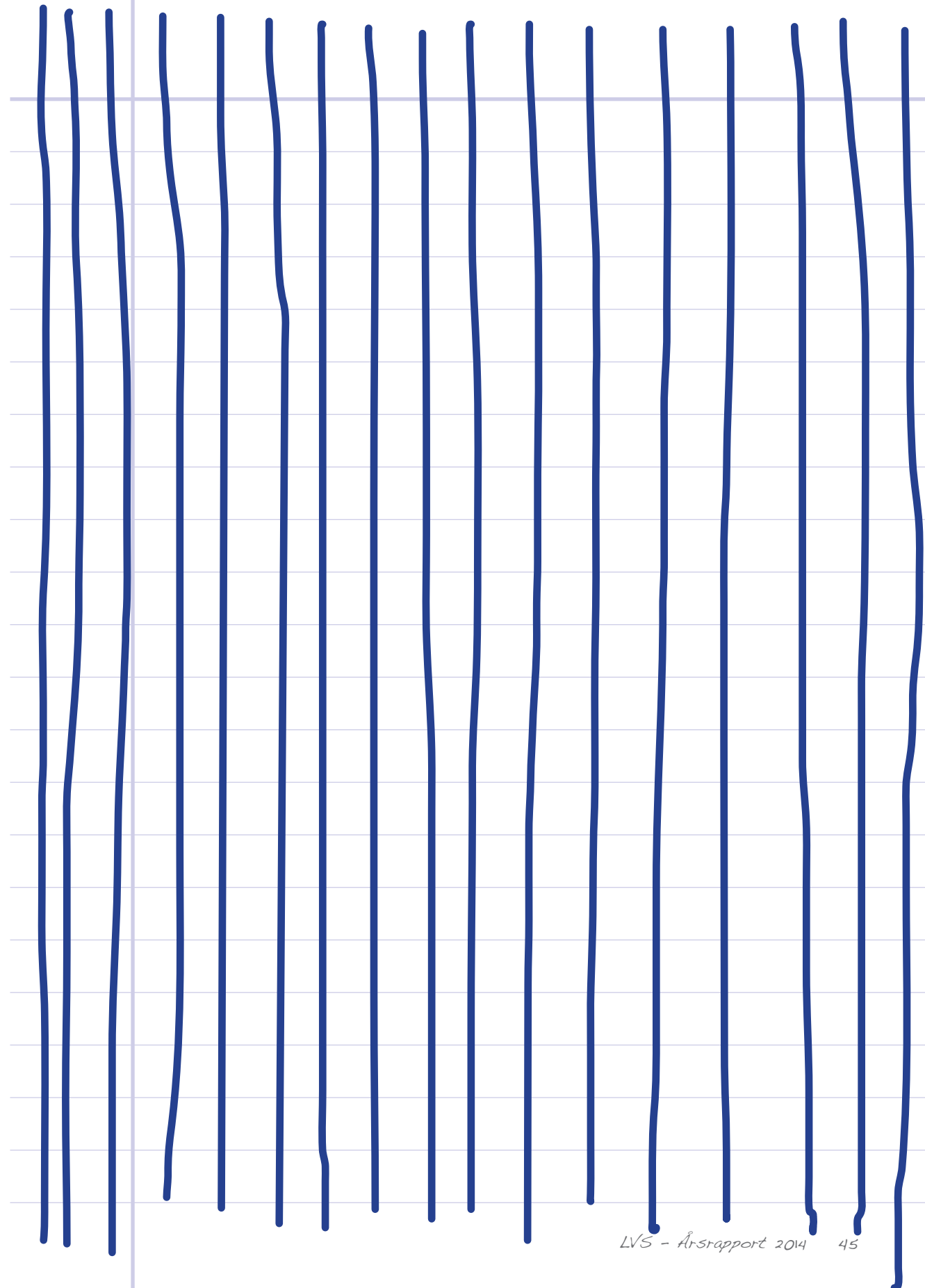
Unge selvvalgte bedste egenskaber

Der er i undersøgelsen blevet spurgt om, hvad deltagerne anser for at være deres bedste egenskaber. Her skiller de unge sig bemærkelsesværdigt ud på nogle punkter. De unge vurderer deres livserfaring og deres sociale forståelse til at være blandt deres bedste egenskaber, og at dette er i stærk modsætning til de ældres vurdering.

"Hvad er dine bedste egenskaber?"		
	Unge under 30	30+
Min kreativitet	53,8	52,1
Min livserfaring	57,7	29,4
Min selvstændighed	42,3	43,8
Min viljestyrke	55,8	27,4
Min selskabelighed	25,0	23,4
Mit intellekt	26,9	6,7
Min forretningssans	13,5	29,9
Min følsomhed	40,4	18,7
Mit instinkt	25,0	25,8
Min intuition	28,8	13,3
Min originalitet	9,6	10,7
Min uddannelse	13,5	10,9
Mine fysiske kræfter	19,2	11,4
Min tekniske kunnen	19,2	43,3
Min sociale forståelse	57,7	8,0
Ved ikke	1,9	0,0

Tilsvarende stærk vurdering har de unge af deres egen viljestyrke. Hvordan skal man fortolke dette? Noget kan måske være en generationsbestemt forskel i tolkningen af en egenskab som "social forståelse". Noget kan måske også være den førnævnte kønsforskel, der slår igennem – og som f.eks. får "følsomhed" til at fremstå som langt mere udbredt blandt unges selvvalgte egenskaber, og tilsvarende gælder – med omvendt fortegn – "teknisk kunnen".

Men en forklaring på den høje vurdering af livserfaring, social forståelse og viljestyrke kan også ligge i, at de unge sammenligner sig med deres jævnaldrende, som har haft en anderledes problemfri tilværelse. Mange af de unge værestedsbrugere har, som vi har set, været anbragt, og mange har formentlig haft en opvækst, hvor de har skullet blive tidligt voksne – de har skullet tage ansvar for egen og måske andres situation i en kaotisk hverdag. Det giver livserfaring og kræver viljestyrke. Men det er på en hård baggrund.

"HVAD VIL DE MIG?" – REFORMER OG SOCIALT UDSATTE

I forbindelse med indførelsen af reformer af førtidspension og kontanthjælp i hhv. 2013 og 2014, gennemførte Rådet for Socialt Udsatte en interviewundersøgelse om, hvordan brugerne oplever at blive berørt af disse reformer. Næsten ingen havde oplevet de positive indsatser og nye værktøjer, som efter politikernes hensigt skal hjælpe udsatte i retning af job og uddannelse. En del havde derimod mærket de nedsatte ydelser, som også var et element. Samtidig tegner samtalerne et portræt af udsattes svære liv og generelt problematiske relationer til det sociale system.

Mange er forvirrede. Der er så mange personer omkring dem. De ved ikke hvem, der er hvem. Hvad tager de fra mig, hvis jeg kommer til møde? Hvad tager de, hvis jeg ikke kommer? Spørger brugerne

"Du skal i ressourceforløb."

"Hvad er ressourceforløb?"

"De skal se på, hvad du har af ressourcer."

"Hvorfor det?"

"For at give et tilbud i fremtiden, der passer til dig."

"Hvad vil de med mig i fremtiden?"

Sådan gengav en værestedsleder i en samtale sidste forår hendes brugeres oplevelser af kontakten med det sociale system. Og det afspejler meget godt stemningen blandt 17 udsatte mennesker, som i samme anledning indgående blev interviewet om deres erfaringer. Forvirring, usikkerhed, manglende viden.

Anledningen var en undersøgelse (Rådet for Socialt Udsatte: "Hvad vil de mig?", juni 2014), som vidensvirksomheden Public Futures lavede sammen med Rådet for Socialt Udsatte. Denne artikel bygger på undersøgelsen og bringer udpluk.

Som det fremgår af årets værestedsundersøgelse omtalt i nærværende årsrapport, er det et absolut fåtal blandt værestedsbrugerne, der føler sig berørt af reformerne, selvom mange må forventes at være i reformernes målgruppe. Dette billede stemmer fint overens med interviewrunden. Den tegner herudover et mere nuanceret portræt af livet som det ser ud for udsatte i Danmark anno 2014.

Reformer af førtidspension og kontanthjælp

Under overskriften "alle kan gøre nytte" blev der med reformerne af førtidspension og kontanthjælp i hhv. 2013 og 2014 indført nye tilbud til mennesker, der ikke umiddelbart kan arbejde. Kan man ikke det, skal man målrettet hjælpes til at genvinde arbejdsevnen.

Ressourceforløb, helhedsorienteret indsats, individuelle forløb med udgangspunkt i egne behov, inddragelse af den enkelte, tværfaglige rehabiliteringsteams, koordinerende sagsbehandlere: Det er nogle af de tiltag, der er stillet i udsigt i reformerne, og som særligt retter sig mod ledige med sammensatte problemstillinger - ofte også kaldet socialt udsatte.

Et element i reformerne er indførelsen af den såkaldte uddannelseshjælp på niveau med SU i stedet for den hidtidige kontanthjælp for unge under 30. Samtidig får unge uden kompetencegivende uddannelse et uddannelsespålæg.

Der blev desuden indført gensidig forsørgerpligt for samlevende, hvilket også har nedsat ydelserne for en stor gruppe mennesker - en ordning, som finanslovsforliget fra december siden igen har afskaffet med udfasning i løbet af 2015 og 2016.

Opbakning til reformernes intentioner og indsatsdel

Reformerne bliver meget positivt modtaget af de udsatte. I hvert fald, når det gælder de erklærede intentioner bag, som er at give flere mulighed for at blive en del af arbejdsmarkedet og fællesskabet. Og også når det gælder det bagvedliggende værdisæt om, at rettigheder hænger sammen med pligter, at man skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet, og at man skal gøre nytte som betingelse for at modtage hjælp.

Når man følger den offentlige debat kan man let få et andet indtryk, men det er faktisk værdier, som fuldt ud deles af flertallet af respondenterne - de fleste giver uopfordret udtryk for et sådant værdisæt, når de taler om egen situation. Og det gælder uafhængigt af, om man kun har været kort tid på kontanthjælp, eller man har en lang historie med offentlige ydelser.

Der er en helt generel forståelse for og opbakning til, at man så vidt som muligt skal yde for hjælpen og gerne prøve lidt mere, end man troede, man kunne. Mange er også med på, at det kan være nødvendigt og positivt med et omsorgsfuldt skub videre, f.eks. i form af uddannelsespålægget.

"Man har fået en underlig holdning til kontanthjælpsmodtagere. Alle er pr. definition halvdovne. De fleste af dem jeg kender, vil gerne arbejde."

Kvinde, 39 år, kontanthjælpsmodtager

"Jeg er opdraget på den måde, at man får ikke noget gratis uden at yde noget for det. Og kontanthjælpen, det er jo en gratis ydelse, kan man sige, ikk."

Mand, 42 år, kontanthjælpsmodtager

"Jeg er jo ikke på kontanthjælp for at være det hele mit liv. Det er ikke fordi, jeg skammer mig, men jeg vil jo gerne noget med mit liv."

Kvinde, 22 år, kontanthjælpsmodtager

Få mærker reformernes indsatsdel

Det helt gennemgående træk er, at man ikke har oplevet nogen information om reformerne, at der derfor er et endog yderst ringe kendskab til reformerne, og at man ikke har mærket nogen forskel i den indsats, man er blevet tilbudt før og efter 1. januar 2014.

"Hvis der er mulighed for det dér med, at man kun skal have én sagsbehandler, så vil jeg blive glad. For nu skriver vi femte måned, og jeg har allerede haft seks forskellige siden januar."

Mand, 42 år, kontanthjælpsmodtager

"Jeg er smadret og vil rigtig gerne have en pension. Jeg har søgt, men har ikke fået noget svar. Jeg har flere forskellige sagsbehandlere. Det har været den ene og den anden og den tredje og den fjerde. Jeg har haft en teolog også - som sagsbehandler."

Kvinde, 47, kontanthjælpsmodtager

Også i unge-gruppen mangler man stabile relationer til sagsbehandler:

"Jeg har slet ikke fået nogen kontakt. Hver gang jeg prøver, sender de mig videre."

Mand, 19 år, uddannelsesparat

Og den oplevelse af meningsløshed i indsatsen, som reformerne skulle gøre op med, er stadig nærværende for mange af deltagerne.

"Jeg aner ikke, hvorfor jeg skal være der" [på afklaringscenteret]

Mand, 19 år, uddannelsesparat

"De lytter ikke på os borgere, og hvis de laver fejl, så finder de bare på en forklaring, så det ikke ser ud, som om de har lavet noget forkert. De har altid ret."

Mand, 58 år, kontanthjælpsmodtager

Dette er selvfølgelig et meget kritisk forhold for reformerne - det drejer sig om deres gennemslagskraft. Det er ganske tydeligt, at både politiske hensigter og de planlagte midler vækker stor genklang hos socialt udsatte. Men hvis de ikke mærker noget til dem i praksis, får de naturligvis ingen effekt.

Den daglige desperation

I det omfang, deltagerne var bevidste om nogen ændringer som følge af reformerne, var det ofte fordi de havde fået nedsat deres ydelser, eller de kendte nogen, der havde. Den unge gruppe berøres direkte af uddannelseshjælpen - og er meget bevidste om forskellen til kontanthjælpsloven, mens den ældre gruppe oplever den gensidige forsørgerpligt som en økonomisk belastning, der i øvrigt også bliver kædet sammen med nogle kontrol- og dokumentationskrav, der opleves som grænseoverskridende og ydmygende.

Flere har oplevet, at deres økonomiske situation er ændret, uden de er klar over hvorfor.

"Bum, så fjerner vi lige 6.000 kr."

Kvinde, 27 år, uddannelsesparat

"Før nytår fik jeg 4.800. Nu får jeg 3.800. Jeg aner ikke, hvad det er. Jeg har ikke mærket... du spørger om jeg har mærket noget, det har jeg ikke. Andet end at jeg er blevet skåret. Jeg ved andre kan mærke det, der er andre, der har problemer, men jeg har ikke mærket det. Jeg er forskånet, så vidt som muligt."

Mand, 27 år, kontanthjælpsmodtager

Ovenstående citat vidner også om, at forventningerne til, at reformerne - når og hvis, de slår igennem - vil gøre en positiv forskel, ikke umiddelbart er store. Det forstærkes ved, at det første (og hidtil eneste), som mange mærker til reformerne, er nedsatte ydelser og afslag på pension. Det har ofte bekræftet de negative forventninger.

Som nævnt er mange deltagere i undersøgelsen positive overfor centrale elementer i reformerne. Samtidig er der - især blandt unge på de lavere satser, og folk, der rammes af gensidig forsørgerpligt - en meget stærk opfattelse af, at satserne er urimelige og utilstrækkelige.

Nedsættelserne og skærpelserne i de nye reformer er ganske givet tænkt som en yderligere motivationsfaktor fra Regeringens side, men for mange udsatte borgere bliver det snarere en desperationsfaktor.

For mange er pengene simpelthen blevet så små, at der ikke er overskud til at komme videre.

"Lige nu handler det jo bare om at overleve. Det handler om, at der går en hel masse unge mennesker rundt og måske kun spiser aftensmad hver anden dag. Jeg har ikke råd til at spise. Det er en stressfaktor i hverdagen, hvordan jeg får mad i morgen. Jeg er nødt til at finde nogen, jeg kan spise sammen med"

Kvinde, 22 år, kontanthjælpsmodtager

"Det er jo ikke fedt at være presset økonomisk. Så får man ikke lyst til at tage på arbejdsmarkedet, man får ikke lyst til at gøre en forskel, man bliver ikke motiveret. Man får ikke ny energi, tværtimod så bliver man tappet for energi... Man får bare lyst til at lukke ned for alt og isolere sig. Trække dynen over hovedet og glemme verden for en tid. Fordi man ikke har råd til at leve. Det er ikke rart for nogen. Det kan ikke være rigtigt, at vi lever i et samfund, hvor man ikke har råd til at leve som kontanthjælpsmodtager. Så må der da være et eller andet forkert, ikk?"

Mand, 27 år, kontanthjælpsmodtager

Flere unge, der indgår i undersøgelsen, henviser til den lave uddannelseshjælp som baggrund for at de blev hjemløse. Og de mener ikke, de bliver de sidste.

"Der kommer flere unge hjemløse. Der kommer flere, som laver kriminalitet."

Kvinde, 25 år, kontanthjælpsmodtager

Også blandt den ældre gruppe oplever man desperation.

"Hvis jeg turde, ville jeg stjæle."

Kvinde, 47 år, kontanthjælpsmodtager

Der er også kommet større efterspørgsel efter værestederne og deres tilbud om gratis mad og kaffe/the fortæller en værestedsleder.

Nogle har en oplevelse af, at andre er blinde overfor deres elendige økonomi.

"De, der arbejder henne på jobcenteret, de har jo penge. Og det er som om, at nogle gange, så glemmer de, at vi ikke har nogen. De synes bare, vi kan købe mad i kantinen."

Kvinde, 22 år, kontanthjælpsmodtager

Omvendt kan det være redningen at blive tildelt en højere ydelse, som det f.eks. var tilfældet for en ung psykisk syg kvinde, der sidste sommer fik tildelt den høje kontanthjælp:

"Du isolerer dig i din lejlighed. Det gjorde jeg i tre år - det hjalp meget, da jeg steg. Det gav et pusterum. Det der med pludselig at kunne tage med toget, uden at skulle køre på røven."

Kvinde, 21 år, aktivitetsparat

Tilskuer til eget liv

Mange deltagere giver udtryk for, at de ikke bliver inddraget i beslutningerne, og mange står tilbage efter møder med kommunen og ved ikke, hvad der blev besluttet. De er tilskuere til deres eget liv. Flere giver f.eks. udtryk for, at nye lavere ydelser er kommet pludseligt og uden information, ligesom der er en næsten fuldstændig manglende bevidsthed om, hvad de nye reformer indebærer af krav, muligheder og tilbud.

Oplever mange udsatte, at reformerne ikke gør en forskel, er det ikke bare ærgerligt, det er et skridt tilbage for mulighederne for at "vende skuden" for socialt udsatte. Man risikerer at miste troen på, at selv gode intentioner og rigtige tiltag kan ændre situationen for disse mennesker. Det er derfor et vigtigt advarselstegn, når hovedparten af deltagerne i denne undersøgelse ikke har mærket noget til indsatsdelen af reformerne.

ALLE ER SINDSYGE,
men den, der kan analysere sine
vildfarelser, kaldes en filosof

FRITAGELSE FRA FREMTIDEN

Lørdag den 1. november 2014 gik Danmark for alvor digitalt. Nogle har måske allerede opdaget den forskel det gør, når det offentlige nu ikke længere sender fysiske breve ud, og man derfor jævnligt skal tjekke sin e-boks, for at være sikker på ikke at gå glip af vigtige informationer. Mange har formodentlig slet ikke mærket nogen forskel, for de har ikke megen kommunikation med det offentlige, og de er i forvejen vant til at kommunikere med deres bank, med skolen og med lægen via det digitale. For de fleste borgere i samfundet er digital postkasse en naturlig del af samfundsudviklingen.

Men hvordan er det med socialt udsatte mennesker, der har brug for kontakten til offentlige myndigheder og som grundet en kaotisk tilværelse har få digitale muligheder og kompetencer? Hvilken hjælp har man egentlig tilbudt de mennesker, for hvem den øgede digitalisering af kontakten til det offentlige udgør en uoverstigelig forhindring? I bekymrende omfang blot permanent fritagelse.

Det digitale Danmark

Digitaliseringsstyrelsen laver løbende opgørelser over udviklingen i tilmeldinger og fritagelser fra digital post. Tilmeldingerne til digital post kan ske aktivt fra borgerens egen hånd eller automatisk. Den automatiske tilmelding gør sig gældende for de personer, som hverken havde valgt at lade sig tilmelde eller anmode om fritagelse.

Status pr. 1. november 2014

3.115.000	(65,9 %)	var aktivt tilmeldt Digital Post
1.134.770	(24,0 %)	blev automatisk tilmeldt Digital Post
479.000	(10,1 %)	var fritaget fra Digital Post.

Kilde: <http://www.digst.dk/Loesninger-og-infrastruktur/Digital-Post/Kom-godt-i-gang/Organisation-og-kommunikation/Digital-Post-statistik>

Hvis man ser på forventningen mht. fritagelse, så har Digitaliseringsstyrelsen kalkuleret med at ca. 20 % af befolkningen vil søge og modtage fritagelse. Som det fremgår af tallene, så lå fritagelsesprocenten på ca. 10 pr. 1. nov. 2014. Dette forhold er i dele af det offentlige system allerede blevet udråbt som en stor succes i forhold til den offentlige digitaliseringsstrategi.

Bag disse tal gemmer der sig dog nogle forbehold, der er værd at have i betragtning. For det første kan man argumentere for, at det offentlige har sat ambitionsbarren så tilpas lavt, at det fra begyndelsen var givet, at man ville kunne nå et fritagelsesprocent, der er lavere end den forventede 20 %. For det andet så skyldes den "lave" fritagelsesprocent formentlig også det forhold, at mange hverken har fået taget stilling til om de skal tilmelde eller framelde sig den digitale post. Af statistikken fremgår det således, at mere end 1.100.000 borgere svarende til 24 % er blevet automatisk tilmeldt, og derfor hverken aktivt har tilmeldt eller framelde sig. Når eller i nogle tilfælde hvis det går op for nogle af disse mange personer, at de er blevet tilmeldt automatisk, vil nogle af dem formodentlig bede om at blive fritaget, idet de ikke har de fornødne ressourcer til at agere digitalt.

Permanent eller midlertidig fritagelse

Hvis man selv som borger eller hvis kommunen ikke mener, at man har de fornødne ressourcer til at kunne varetage sin kommunikation med det offentlige digitalt, så har man muligheden for at søge om at blive fritaget.

Man kan fritages fra digital post, hvis man kan svare ja til et af følgende udsagn:

- Jeg er permanent udrejst af Danmark
- Jeg er ikke længere registreret med fast bopæl eller opholdssted i Danmark
- Jeg har praktiske vanskeligheder ved at skaffe den offentlige digitale signatur (NemID)
- Jeg har en fysisk eller psykisk nedsat funktionsevne, der hindrer mig i at anvende Digital Post
- Jeg behersker ikke dansk, hvilket gør det svært at anvende Digital Post
- Jeg er bosiddende i et område, hvor der ikke er mulighed for at etablere internetforbindelse (min. 512 kbit/s downstreamhastighed)
- Jeg har ikke adgang til computer i mit hjem eller opholdssted

Fritagelsen er i den sammenhæng delt op i to kategorier: Permanent fritagelse og midlertidig fritagelse. Forskellen på de to typer fritagelse er, at den midlertidige fritagelse er gældende for 2 år, hvorefter man igen skal vurdere, om den pågældende fortsat skal fritages, eller om vedkommende på det tidspunkt har fået de fornødne ressourcer til at kunne agere digitalt. Fælles for fritagelserne er, at man løbende har mulighed for at tilmelde sig den digitale post, hvis man mener, at man er blevet klar til at håndtere sin kommunikation digitalt.

I sin statistik over antallet af fritagne skelner Digitaliseringsstyrelsen også mellem permanent fritaget og midlertidigt fritaget:

Alder	Ikke permanent fritaget*	Permanent fritaget	Ikke midlertidigt fritaget**	Midlertidigt fritaget
I) 95+	1810	7070	8521	359
H) 85 til 94	36250	72427	99347	9330
G) 75 til 84	187910	118324	268974	37260
F) 65 til 74	542433	80225	573557	49101
E) 55 til 64	660374	31887	669710	22551
D) 45 til 54	788857	19567	793490	14934
C) 35 til 44	740457	9583	742244	7796
B) 25 til 34	658289	5362	659472	4179
A) 15 til 24	727663	3893	728471	3085
Hovedtotal	4344043	348338	4543786	148595
Samlet antal personer	4692381		4692381	

* Ikke permanent fritaget dækker over aktivt tilmeldte, automatisk tilmeldte og midlertidigt fritagne.

** Ikke midlertidigt fritaget dækker over aktivt tilmeldte, automatisk tilmeldte og permanent fritagne.

Kilde: Statistik uge 50, <http://www.digst.dk/Loesninger-og-infrastruktur/Digital-Post/Kom-godt-i-gang/Organisation-og-kommunikation/Digital-Post-statistik>

Når man dykker ned i tallene er det iøjnefaldende, at ca. 70.000 personer i aldersgruppen 15-64 år er blevet permanent fritaget, hvorimod "kun" ca. 52.000 borgere i samme aldersgruppe er blevet midlertidigt fritaget. Denne tendens strider i mod den oprindelige hensigt med digitaliseringsstrategien, hvor fokus netop har været, at borgere primært skulle fritages midlertidigt. Dette fokus bekræftes af Styrelsens egen vejledning til kommunerne omkring fritagelse af udsatte borgergrupper:

"Hovedreglen er, at en fritagelse gælder tidsbegrænset fra registreringsdatoen (...). Tidsbegrænsningen er begrundet i, at nogle af fritagelsesgrundene kan bero på forhold af midlertidig karakter. Det gælder fx sproglige barrierer eller manglende adgang til computer med internetforbindelse i eget hjem eller opholdssted."

Kilde: "Vejledning til Digital Post og særligt svage borgergrupper", april 2014

Det er under alle omstændigheder tankevækkende, at et så stort antal borgere allerede på forhånd er permanent fritaget – fritaget fra en så vigtig dimension af et moderne samfund og dermed reelt permanent opgivet.

Skal det for alvor give mening af have en permanent fritagelse, så gør det sig måske mest gældende for de ældste borgere i vores samfund. Som udgangspunkt burde de være lovligt undskyldt, når mange af dem er fyldt 90 eller 95. Derfor er det også overraskende, at borgere der er fyldt 95 i flere tilfælde er midlertidigt fritaget, frem for permanent. Det vækker i hvert fald undren, og viser at man fra det offentlige side ikke har haft en klar strategi omkring, hvordan borgerne skal fritages. Og hvis man ikke har haft en klar fritagelsesstrategi for de 95-årige, så er det måske heller ikke så overraskende, at det offentlige ikke har lagt en klar strategi for socialt udsatte borgere. Hvis man rent faktisk har haft en strategi for, hvordan de enkelte grupper skal fritages, så kunne det være spændende at vide, hvad den plan har gået ud på – for umiddelbart ser det ikke ud til, at det har virket.

Kortlægning af konsekvenserne for socialt udsatte

Der hvor værestederne for alvor har kunnet mærke det offentlige og den digitale strategi, er også på fritagelsesfronten. LVS har gennem det sidste år været i gang med at få kortlagt de problemstillinger, som brugerne møder i deres møde med digitalisering. I den forbindelse har vi afholdt temadage på en række væresteder og talt med et stort antal udsatte mennesker om deres gode og mindre gode oplevelser med det digitale samt ikke mindst deres kendskab til digitaliseringsstrategien og digital post.

Oplevelsen blandt værestederne og deres brugere er meget forskellig. Nogle væresteder har stadig intet hørt fra deres kommune, mens andre har haft besøg af kommunen for at få sat fokus på digitalisering. Fælles for værestederne og brugerne er dog, at det fokus, der har været, primært har været omhandlende brugernes muligheder for fritagelse. Det billede, der tegner sig, er at alt for mange alt for let har fået en fritagelse, da det har været den letteste løsning. Og at et ikke ubetydeligt antal udsatte borgere helt er blevet overset, og dermed sandsynligvis er blevet automatisk tilmeldt uden, at de selv er klar over det.

I den store sammenhæng med en national strategi er tallene meget relative. Hvad betyder det f.eks., at 50, 75, eller 100.000 udsatte mennesker ikke er med i første omgang? Er det mange eller få? Set fra den enkelte fritagne borgers perspektiv er tallene relativt uden betydning. Det, der betyder noget, er at man selv er blevet fritaget (midlertidigt eller permanent). For nogle en nødvendig og vigtig fritagelse, for andre et stempel i panden der siger, at man er ekskluderet, at samfundet har bevæget sig endnu et stykke længere væk, og at man ikke kan følge med.

Vi påstår ikke, at socialt udsatte er blevet tvangsfrigagede, men bare at man har valgt den lette løsning og ikke har haft et tilstrækkeligt fokus på at undgå fritagelser, hvor de kunne undgås. F.eks. giver det som udgangspunkt ingen mening at bevillige permanent fritagelse til unge udsatte i en alder af 18, 25 eller 32. Og spørgsmålet går på, om disse borgere overhovedet er klar over, hvad en permanent fritagelse betyder for deres deltagelse i samfundet – både på kort og lang sigt.

Fritagelsen, som skulle være et værn mod negative sociale konsekvenser, har således vist sig at være et tveægget sværd, som har ført til netop negative sociale konsekvenser for en del af gruppen af socialt udsatte.

Win-win eller lose-lose

At fritagelsen blev et mål i sig selv, kan vi læse ud af styrelsens kommentar om en stor og aktiv indsats:

"Op til 1. november (2014, red.) har medarbejderne i kommunerne gjort en stor indsats for at hjælpe og fritage relevante borgere fra Digital Post, så de ikke modtager digitale breve, som de ikke er i stand til at læse. Udgående personale (hjemmeplejere, SoSu'er, støtte-kontakt-personer m.fl.) er fx taget ud på plejehjem, bosteder, væresteder osv. for at nå de borgere, der har haft svært ved selv at møde op på kommunens borgerservice eller ikke selv har magtet at ansøge om fritagelse."

Kilde: <http://www.digst.dk/ServiceMenu/Nyheder/Nyhedsarkiv/Digitaliseringsstyrelsen/2014/1-maaned-efter-Digital-Post>

Der tegner sig et billede af, at den hjælp, man har ydet socialt udsatte mennesker i forbindelse med gennemførelsen af den offentlige digitaliseringsstrategi, begrænser sig til mulighed for at blive fritaget for samfundsudviklingen. En mulighed man har "solgt" til socialt udsatte mennesker uden:

- tanke på de negative konsekvenser af en fritagelse fra samfundsudviklingen
- hjælp til at undgå fritagelser, som kunne have været undgået
- tilbud om hjælp til fremadrettet at slippe ud af fritagelsen og blive en del af det digitale samfund, som bliver en af fremtidens væsentligste markører for, om man er en del af fællesskabet (både det store og alle de små).

Digitalisering er nemlig et godt eksempel på, at det handler om at gøre skridtene mindre, hvis man vil lykkes i arbejdet med socialt udsatte. Altså at man gennem små skridt og nogle gange rigtig små skridt kan være med til at rykke brugerne i en medspillende retning og derved gøre det nemmere at agere digitalt.

I tråd med "De små skridts metode 2.0" er det således vores anbefaling til værestederne, at de for den største gruppe af brugerne skal forsøge at undgå fritagelser, men derimod at have fokus på at skabe nogle gode rammer, sådan at brugerne får succes med det digitale, og dermed en lyst til forandring.

Med de besparelser, en succesfuld gennemførelse af digitaliseringsstrategien forventes at medføre, burde man kunne finde midler til at hjælpe alle borgere med ind i fremtidens samfund, og ikke som vi er ved nu: At frakoble et betydeligt antal selv ganske unge mennesker fra fremtiden og samfundet.

Indeholder bl.a.

Sådan kan du læse bogen, hvis du er

Små skridt, der fører vidt

Væresteder: Samfundets guldæg

At arbejde med De små skridts metode

Metodens fire tilgange

Forandringskompasset

Handlevejledninger

Perspektiver og inspiration

Forudsætninger og rammer for værestederne

Inspiration og perspektiv: Herstellwerk og rehabilitering

Andre LVS-publikationer

...festivaler...

4.-6. JUNI - SKIVE
27. JUNI - 4 JULI - ROSKILDE
5.- 9. AUGUST - SKANDERBORG

...what to choose...?

DET SOCIALE OMRÅDE 2014 - FÆRRE RESSOURCER OG STIGENDE BEHOV

I Landsforeningen af VæreSteder har vi efter bedste evne forsøgt at opgøre udgifterne til sociale indsatser på voksenområdet de senere år. Det er ikke let, hvilket er et generelt problem for området. Det svar, vi er kommet frem til, er ikke overraskende for os, der lever med det i hverdagen. Men det er ganske nedslående: Siden 2010 er ressourcerne til den sociale indsats blevet markant beskåret. Det skyldes både en kraftig beskæring i de kommunale budgetter og en udtørring af midlerne fra den statslige satspulje. Og det gør ondt på værestederne - og deres brugere.

Det er forbavsende svært at opgøre udgifterne til indsatsen på området for socialt udsatte. Der findes ingen autoritative landsdækkende opgørelser, og tallene er spredt over mange instanser og på mange forskellige konti. Dette er et selvstændigt problem for indsatsen, for hvordan kan man føre en målrettet politik på området, hvis man har så ringe overblik?

Der er en sand projektjungle på området med tilhørende evalueringsjungle, men samlede evalueringer udføres sjældent, og fører ikke til noget. Det kan under alle omstændigheder være svært at finde en passende grimasse for os, der arbejder på området. Vi oplever en manglende interesse fra politisk hold, som grænser til direkte ignorering af vores indsats.

Socialt udsatte er mennesker, der har mere end ét alvorligt socialt problem, f.eks. psykisk sygdom, hjemløshed, alkohol- og stofmisbrug, prostitution, kriminalitet, fattigdom. Det viser ét af problemerne ved at få samlede tal på området: Social udsathed går på tværs af forskellige instanser som sundhedsvæsen, psykiatri, socialforvaltning, og også områder som beskæftigelses- og uddannelsesområderne er tilgrænsende og overlappende for mange i den udsatte gruppe. Ydermere er myndigheds-, behandlings- og finansieringsansvar placeret forskellige steder i stat, regioner og kommuner.

Det er paradoksalt, at vi på den ene side mødes med skærpede krav om dokumentation til de enkelte projekter, vi arbejder med, herunder budgetlovens krav om månedlige budgetter. På den anden side står man over for en svært gennemskuelig jungle, hvis man på makroplan vil beskrive udviklingen.

Når det gælder størrelsen af kommunernes udgifter er de vanskelige at gennemskue, fordi mange kommuner benytter sig af såkaldte uautoriserede grupperinger af udgifterne i forhold til den gældende kontoplan. Desuden vanskeliggøres undersøgelser af udviklingen af, at administrationsudgifter fra 2013 nu er skilt ud i en særlig konto på tværs af flere målgrupper. I nogle tilfælde kan det være op til 20 pct. eller flere af udgifterne som ikke er fordelt på de relevante målgrupper.

Alt dette giver en første fornemmelse af, at det kan være svært at have et overblik. Og det er ihvertfald ikke noget, der kommer af sig selv. Det kræver, at nogen gør sig ulejlighed med at skabe et samlet billede baseret på en konsistent indsamling af valide data. Det er en oplagt rolle for Socialministeriet, og det vil vi egentlig gerne opmuntre til, så man kan få et samlet og jævnlige opdateret overblik over udviklingen på området. Der er megen "hovsa" og "stop-go"-politik i de sociale indsatser på voksenområdet. Et bedre overblik kunne være et vigtigt skridt imod en mere stabil og systematisk indsats, som også ville muliggøre bedre faglighed, videnopbygning og dermed en udvikling af kvaliteten af indsatsen, så man løbende sikrer bedre resultater for pengene.

Faldende ressourcer til indsatsen

I mangel af en tilfredsstillende samlet oversigt over området, har vi selv lavet en opgørelse. Den bygger på tal fra kommunale regnskaber og budgetter, hhv. tal for Satspuljens tildelinger til projekter rettet mod socialt udsatte voksne, som de fremgår af Finansministeriets årlige opgørelser over udmøntningen af puljemidler.

Siden 2010 er billedet, at de samlede kommunale udgifter til området er faldet med 7,3 % i faste priser. Ser man på aktiviteter, der specielt vedrører værestedsområdets målgrupper, er udgifter til aktivitets- og samværstilbud (i det daglige kaldet væresteder) faldet næsten 30%. Udgifter til botilbud er 5 % lavere, mens udgifterne til kontakt- og støttepersonordningen rettet mod alkoholikere, hjemløse og stofmisbrugere er blevet mere end halveret. I det samlede regnskab er hverken væresteder eller kontakt- og støttepersonordningerne store poster. Måske er det en medvirkende årsag til, at man har fundet, at de kan holde for uden at det vil skabe stor opmærksomhed og modstand.

Foruden kommunernes indsats bliver udsatteområdet tildelt midler fra Satspuljen. På satspuljeområdet er der imidlertid sket en endnu voldsommere nedgang i støtten til projekter siden 2010. Bestanden af projektbevillinger i faste priser er blevet mere end halveret, idet den er faldet med 62 pct. Og det skyldes ikke at bevillinger i 2010 var specielt store i forhold til de foregående år, tværtimod. Som LVS tidligere har beskrevet i årsrapporterne fra 2011 og 2012, så har satspuljen siden 2011 lidt af, at der i flere år slet ikke er kommet nye midler i puljen, fordi puljens størrelse afhænger af størrelsen af lønstigningerne. Ved lønstigninger under 2 pct. kommer der slet ikke nye midler i puljen. Der er således ikke tilført nye midler i 2011, 2013 og 2014. Når der er krise og mest brug for flere penge til de socialt udsatte, er der færrest midler til rådighed, idet kun udløbne projektbevillinger skaber plads til nye projekter. Det afspejler sig tydeligt i de midler, der bevilges til de socialt udsatte.

Billedet er under alle omstændigheder meget entydigt, og meget nedslående for alle, der yder en behjertet indsats for socialt udsatte. Det må også nævnes, at en del af de generelle reformer, der i samme periode er blevet gennemført, netop berører nogle af de grupper, der er mest udsatte. Det gælder fleksjob, førtidspension og kontanthjælp.

Og argumentet hele vejen rundt er det samme: Der er økonomisk krise, og vi må spare for at pengene kan passe. Det gælder i kommunerne uanset partifarve. Kommunerne er underlagt de samme stramme regler fra Finansministeriet. Fra Finansministeriet er tilsvarende blevet ført samme politik både under den tidligere blå og den nuværende røde regering. Og man må også sige, at landets samlede økonomiske politik er underlagt de samme stramme regler for udgifter og underskud, som øvrige EU-lande er det, gennem den såkaldte Finanspagt fra 2010. På en måde er ingen - og alle - ansvarlige for det generelle besparelsesklima, og alle henviser til krisen.

Samtidig er der ikke blevet sparet lige meget overalt. Kommunerne har f.eks. sparet siden 2010, samlet set, i forhold til deres tidligere stigningstakt og i forhold til udviklingen i f.eks. børne- og ældreområdet m.v. Men de har dog alligevel i perioden frem til 2013 kunnet mønstre en beskeden real udgiftsstigning på 2%. Det sætter nedskæringerne på udsatteområdet i relief.

Stigende behov for indsatser

Hvis behovet for sociale indsatser var faldet svarende til udgiftsfaldet i perioden, ville problemet naturligtvis ikke være alvorligt. Men som antydnet er forholdet her, at økonomiske kriser altid vender den tunge ende nedad, øger antallet af socialt udsatte og forværrer situationen for de svageste i samfundet. Og den nuværende krise er en af de værste, vi har oplevet. Behovene på det sociale område har derfor så langt fra at være faldende, tværtimod været markant stigende - der er flere, som er blevet

presset ud i udsathed, og de i forvejen socialt udsatte har generelt fået det værre (det kan bl.a. ses afspejlet i værestedsundersøgelsen 2014, jvf. andetsteds i denne årsrapport).

Hvilke konkrete indikatorer har vi for denne udvikling i behovet på området for socialt udsatte? Ja, tallene for udviklingen i behovet på området er om muligt endnu vanskeligere at få hold på, end tallene for udgifterne.

Det er fint at der nu regelmæssigt gennemføres hjemløsetællinger hvert 4 år, men til gengæld har Sundhedsstyrelsen opgivet sin praksis med at opgøre antallet af stofmisbrugere. I en årrække blev der foretaget opgørelser hvert andet år. Derefter gik der 4 år fra undersøgelsen i 2005 til undersøgelsen i 2009, og siden da er der ikke foretaget undersøgelser, jf. den seneste rapport fra Sundhedsstyrelsen "Narkotikasituationen i Danmark 2014". Hvordan skal man dog kunne dimensionere indsatsen, når man ikke kender omfanget af behovene?

Statistikken for den geografiske fordeling af narkodødsfald er også stærkt forsinkede, og de seneste tal er stærkt fejlbehæftede pga. omkategoriseringer (se artiklen om dette andetsteds i nærværende årsrapport).

Vi har gennem mere end et årti set en støt stigning i antallet af fattige. I maj sidste år kom så den første rapport om fattigdom baseret på den nye officielle fattigdomsgrænse. Den viste et knæk i fattigdomskurven, hvilket Regeringen hilste med stor tilfredshed. Men de seneste tal var fra 2012, det år, hvor afskaffelsen af fattigdomsydelserne trådte i kraft. Siden er der ikke afskaffet flere fattigdomsydelser, snarere tværtimod, og de nyeste tal fra Danmarks Statistik tyder på, at kurven igen er knækket den anden vej. Der var i 2013 flere i risiko for fattigdom, end i 2012 - og også end i 2011, det år, hvor kurven ellers skulle være knækket.

Andre indikatorer er antallet af hjemløse og antallet af mennesker i bundløs gæld. Trods en særlig indsats på hjemløseområdet, hvor der blev afsat satspuljemidler for kr. 500 mill. i perioden 2009-2013, så peger tallene den gale vej. Krisens modvind har simpelthen været for stærk. Og antallet af dårlige betalere registreret af RKI er vokset med 16 % siden 2010. Man kunne også nævne meldingerne fra Frelsens Hær, Dansk Folkehjælp og andre frivillige sociale organisationer om antallet af ansøgere til julehjælp igen satte rekord i 2014.

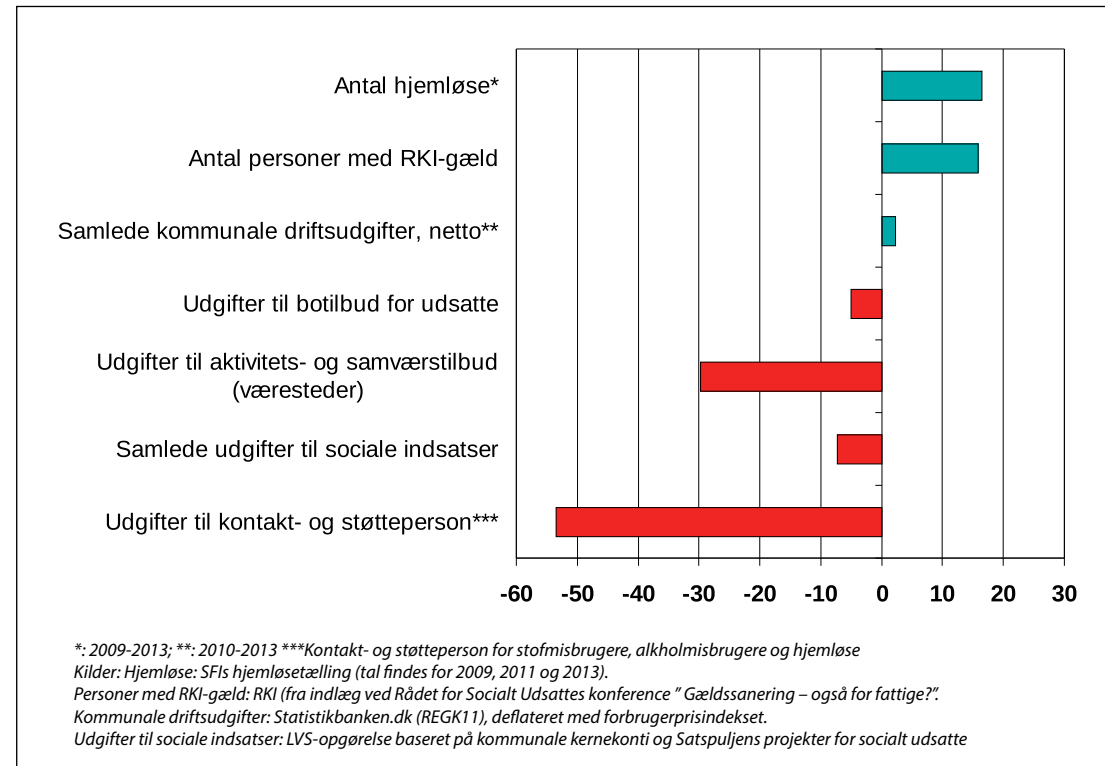
Krisen har altså haft den forventelige og forudsigelige effekt. Flere er blevet udsat, og udsattes belastninger er blevet større. Behovet for ikke bare økonomisk understøttelse, men også egentlige indsatser er steget.

Det er ikke mindst på den baggrund, at de faldende ressourcer skal vurderes. I den sammenhæng er det mindre afgørende hvor præcise, tallene i vores opgørelse er. Det helt afgørende er, at behovet er steget, mens ressourcerne er faldet.

STØRRE BEHOV, FÆRRE RESSOURCER

Udviklingen i sociale behov, hhv. udgifter til indsatser 2010-14

Procent

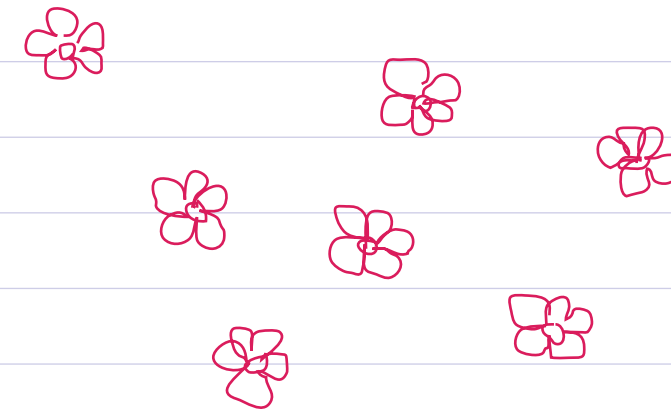

I en tid, hvor flere har brug for støtte og hjælp fra samfundet, bliver netop denne støtte og hjælp beskåret – og beskåret mere, end andre typer af udgifter. Det mærker vi tydeligt, både på værestederne og overalt i det sociale landskab.

Det er nok mindre synligt for den brede befolkning, der også har deres at slås med, og for politikerne og medierne, der i den grad er optaget af andre ting.

Men det betyder noget ude i virkeligheden.

Carpe Diem

INGEN BENCHMARKS FOR BORGERNE PÅ BÆNKEN

Kommunerne har siden 2007 haft ansvaret for de væsentlige dele af indsatsen overfor udsatte. Men det er næsten umuligt at vide, hvordan indsatsen bliver varetaget. Det gælder både samlet og i de enkelte kommuner. Det skyldes ikke mangel på data, men på konsistente oversigter og opgørelser. Det betyder, at beslutninger, prioriteringer og indsats foregår i mørke. Det kræver ingen revolution at rette op på. Det kræver blot, at udsatteområdet bliver behandlet som alle andre kommunale politikområder.

I LVS gør vi, hvad vi kan for at følge og understøtte udviklingen på udsatteområdet. Vores fokus er selvfølgelig de rigtig mange væresteder, som medlemskredsen tæller. Samtidig forsøger vi at understøtte det konkrete sociale arbejde gennem den viden og indflydelse, vi kan få gennem vores arbejde i Rådet for Socialt Udsatte og vores deltagelse i andre råd, udvalg og arbejdsgrupper. Samarbejdet med udvalgte kommuner om konkrete projekter for udsatte er også en vigtig platform for udvikling af nye samarbejdsformer og typer af indsatser. Det er alt sammen nyttigt.

Men vi oplever også, at det politiske arbejde er svært, eller udfordrende, som det hedder på moderne dansk. Vi har masser af dygtige værestedsledere, -medarbejdere og -frivillige. Kommunerne har også dygtige medarbejdere, som er dedikerede til deres arbejde, er optagede af at gøre en forskel og har sunde ambitioner på vegne af deres fag og de borgere, de skal hjælpe. Og alle kender vi til behovet for hjælp og for at styrke indsatsen. Der er nød nok til alle! Men som sagt: Politisk er det svært. Det er vanskeligt at få ørenlyd og vanskeligt at sikre det fokus, som ofte er en forudsætning for en kontinuerlig og langsigtet indsats. Et liv med tidsbegrænsede, statsligt finansierede projekter er altid bedre end intet liv. Men det, der for alvor flytter og gør en forskel er jo, at der er en samlet og langsigtet plan for arbejdet. Altså en egentlig politik for indsatsen. Det tror vi egentlig også landets mange borgmestre og kommunalpolitikere i øvrigt vil skrive under på.

Udsattes politiske usynlighed

Det er velkendt, at der i disse år er et skarpt fokus på de store og udgiftstunge velfærdsområder. Kommunernes indsats for ældre medborgere er ganske tæt monitoreret. Det samme på børne- og ungeområdet, og på anbringelses- og handicapområdet, for nu blot at nævne nogle enkelte eksempler. Der falder næppe et blad fra træet her, uden at det ses, og uden at der reageres. Det understøttes af stærke faglige organisationer, men også af dygtige og ressourcestærke landsorganisationer, som vedholdende synliggøre behovene på vegne af netop deres borgergruppe eller deres "sag". Og som lader politikere og offentlighed det vide, når der er mangler og sker fejl. Sådan er det ikke på udsatteområdet. Jo, hvis der pludselig ruller en Tøndersag eller en Brønderslevsag i pressen, men ellers ikke. For her er der ikke et hornorkester i spidsen for interessevaretagelsen; og af mange grunde. Ressourcerne rækker ikke til det i netværket af familier og pårørende, og solidariteten blandt de store og ressourcestærke befolkningsgrupper rækker ikke så langt. Virkningen er, at udsatteområdet bliver den lille i spillet om politisk bevågenhed og fordelingen af ressourcer. Ude af øje, ude af sind.

Det er dokumenteret, at de samlede aktive indsatser på udsatteområdet er reduceret (se artiklen "Færre ressourcer, flere behov" andetsteds i denne årsrapport). Det siger noget om det politiske mørke, der gennem årene har sænket sig over netop denne del af vores socialpolitik.

Vi rejser diskussionen alle de steder, vi kan komme af sted med det, og hvor det giver mening. Det er der heldigvis også andre, der gør. Det er vigtigt, at ministerier og Folketing, de ansvarlige ministre og de socialpolitiske ordførere ser og anerkender problemstillingen, og at der handles på det. Ansvar for den aktive indsats er imidlertid kommunernes, og sådan har det været siden kommunalreformens gennemførelse i 2007. Det gør det lidt enklere at være folketingsmedlem eller minister. Ansvar er jo kommunernes - også når det handler om at prioritere ressourcerne. Sådan lyder budskabet.

Ingen statistik på udsatteområdet

Hvordan ser det så ud på kommunalt niveau? Vi ved for lidt om det, må vi sige. Både vi og andre, der arbejder på området har selvfølgelig masser af konkrete erfaringer og viden om, hvordan der arbejdes i nogle af kommunerne. Men på landsplan findes der ikke et samlet overblik over, hvordan kommunerne løfter opgaven. Det findes ikke i Kommunernes Landsforening, det findes ikke i Rådet for Socialt Udsatte, og det findes ikke i den massive dataophobning af forskningsresultater, tal og statistikker, som ellers muliggør overblik og kommunale styringsinitiativer på en lang række andre områder. Socialpædagogernes Landsforening har i 2014 forsøgt sig med en indeksering af det beskæftigelsesområde, som dækker deres medlemskreds, men det giver jo langt fra et retvisende eller nøgternt billede af den samlede indsats. På udsatteområdet er vi henvist til formeninger og "synsninger". Det er ikke godt nok, langt fra godt nok, i en situation, hvor kommunerne i højere og højere grad netop arbejder med økonomi og målstyring, og hvor nøgletal og indeksering spiller en afgørende rolle for prioriteringen.

Lad os kort illustrere omfanget. Der findes således opdaterede beregninger for bl.a. nettoudgifter pr. elev i folkeskolen, udgiftstrækket til voksenhandicappede for 18-64 årige, nettodriftsudgifter til institutionsanbringelser for 0-17 årige, udgiftsniveauet for anbragte i plejefamilier, udgiftsniveauet til hjemmehjælp i egen bolig for forskellige aldersbestemte ældregrupper og udgiftsniveauet for den kommunale medfinansiering ved sygehusindlæggelser osv. osv. Det er særdeles detaljeret og omfattende. Tallene muliggør en konstant monitorering og budgetopfølgning, og muliggør frem for alt sammenligning - benchmarking. Ligger vores kommune over eller under gennemsnittet i anvendelsen af ressourcer på udvalgte områder - i forhold til sammenlignelige kommuner, inden for regionen eller på landsplan - eller er vi på niveau? Sådan fungerer megen af styringen. Det kan man i øvrigt mene meget om, men virkeligheden er sådan.

Der er brug for en indeksering af kommunernes indsats på udsatteområdet. Vi har brug for at vide, hvad vi taler om. Og vi har brug for at understøtte det politiske ansvar og den politiske opmærksomhed. Viden er afgørende i alle typer af prioriteringer. Hvordan ser indsatserne ud, hvad virker, og hvad virker mindre godt, hvor allokeres ressourcerne, og hvor ønsker vi særligt at sætte ind? Ingen kan finde det rimeligt, at vi skal gætte os frem til svarene på de spørgsmål! Vel?

Opgaven er klar og enkel

En kommunal indeksering bør samlet set skabe et overblik over indsatser og kommunalt ressourceforsøg i forbindelse med boligsituationen. Hvordan ser det ud med etableringen af særlige boligtyper for hjemløse og udsatte, med gadeplansarbejdet og med støtten i eget hjem? Hvor mange hjemløse har vi i vores kommune, og hvilke indsatser knytter der sig hertil? Hvordan er vores sundhedstilbud skruet sammen for målgruppen, og hvordan ser sundhedsprofilen ud? Vi har andetsteds i denne årsrapport fulgt op på tidligere opgørelser over antallet af narkodødsfald i Danmark og må igen konstatere, hvor svært det er at danne sig et præcist og håndfast billede af, hvordan det ser ud på lokalt niveau. Ligeledes er det afgørende at danne sig et overblik over de kommunale behandlingstilbud på misbrugs- og alkoholområdet. Hvor sættes der ind, hvordan sættes der ind og hvordan prioriteres der? De samme spørgsmål er afgørende i forhold til arbejdsmarkedsområdet og støtten til uddannelse og job. Hvad er omfanget af væresteder, omsorgs- og samværstilbud og den kommunale støtte hertil? Og hvordan forholder det sig med det opsøgende arbejde og forebyggelsesindsatsen? Endelig er der spørgsmålet om, hvordan dialogen og samarbejdet er tilrettelagt. Har kommunen en egentlig politik for udsatteområdet, er der etableret et egentligt Udsatteråd, hvordan samarbejdes der med værestederne, og hvilke fora findes der i øvrigt for dialog og samarbejde med de borgere, det handler om?

Mange spørgsmål - ja! Men jo ikke spor mere kompliceret, end den opgave man påtager sig, når der indhentes viden og data fra f.eks. ældreområdet, børneområdet eller det specialiserede socialom-

råde. Det handler alt sammen om data, ikke om raketvidenskab. Og meget af denne viden ligger i forvejen i den enkelte kommune. Opgaven er at få denne viden systematiseret og tilgængeliggjort i henhold til en fælles standard.

Brugernes egen oplevelse

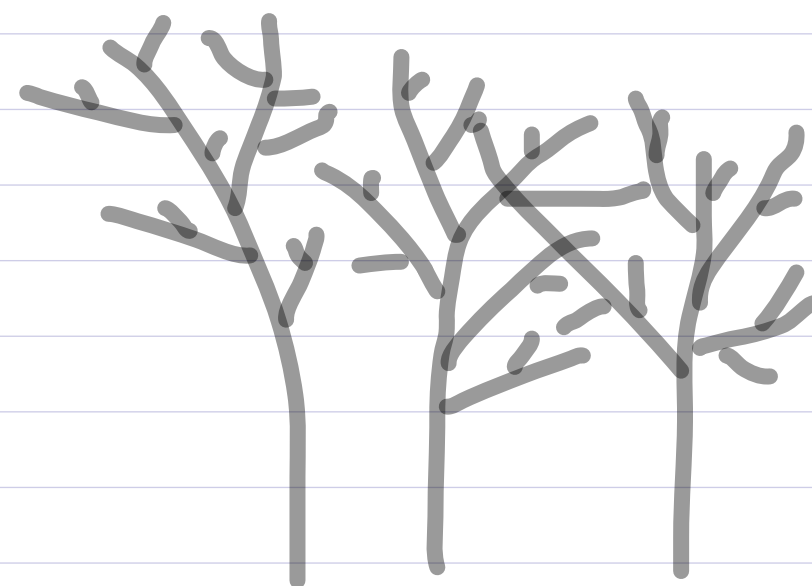
Og så handler det om endnu en afgørende ting nemlig; spørgsmålet om, hvordan de udsatte borgere selv oplever kvaliteten af den hjælp, de får i den kommune, hvor de bor. Det er afgørende for al styring, at der ikke kun pejles efter omfanget af foranstaltninger og tilbud, og af hvad det nu måtte koste, men også efter oplevelsen af, hvordan det virker, hos dem det handler om. "Føler jeg mig set, anerkendt og godt hjulpet?"

Der findes jo tonsvis af undersøgelser og dataindsamlingsmetoder at læne sig op af. Det vigtige er, at det bliver gjort. Formålet er at skabe et samlet overblik, at basere indsatsen på viden, at styrke dialogen med kommunerne, og sikre et langt stærkere kommunalpolitisk fokus på indsatsen for de udsatte grupper. Jeg er overbevist om, at det også vil være et særdeles nyttigt grundlag for arbejdet i de kommunale Udsatteråd. Vi er ikke optaget af at hænge nogen ud eller af at sætte nogen i skammekrogen, men af at understøtte en udvikling, der fremhæver de gode eksempler og de gode erfaringer - baseret på viden.

Rigtig mange kommuner oplever stor inspiration i anerkendelsen som f.eks. Årets Ældre kommune, Årets Idrætskommune, Årets Friluftskommune, Årets Cykelkommune eller Årets Erhvervskommune. Den slags udmærkelser kommer sjældent ud af det blå. De følger som regel af bevidste valg, målrettede prioriteringer og dygtigt arbejde. Omvendt er det ikke rart at befinde sig i bunden af en undersøgelse om f.eks. kommunernes erhvervsvenlighed flere år i træk. Men sikkert er det, at det i givet fald vil give anledning til politiske initiativer og til en sund diskussion om, hvor der kan sættes ind, og hvordan indsatsen kan forbedres.

Parametre for indeksering af kommunernes indsats på udsatteområdet:

1. Borgernes oplevelser af den kommunale indsats
Desuden indsats og udgiftsniveauer i forhold til:
2. Boligindsatsen - botilbud og støtte til at bo i egen bolig
3. Sundhedstilbud
4. Behandlingsindsatsen i forhold alkohol- og stofmisbrug
5. Væresteder, omsorgs- og samværstilbud
6. Forebyggelsesindsatser
7. Samarbejde og samarbejdsfora

Pedro lives out of the wilshire hotel
He looks out a window without glass
The walls are made of cardboard,
newspapers on his feet
His father beats him cause he's too tired to beg.....

L.R.

Egne notater

Bagsiden af LVS' årsrapport er sædvanligvis et satirisk hvepsestik til politikere og embedsfolk på socialområdet. Men i år er der ikke meget at grine af.

NEKROLOG

Brugernes stemme er lagt i graven

Gennem mere end 10 år har de ageret talerør for landets svageste og kæmpet for at øge brugerinddragelsen på landets væresteder. Æret og respekteret både i og uden for værestedskredse for en insisteren på at afkorte skellet mellem samfundets top og bund. Kort før jul gik Sammenslutningen af Værestedsbrugere I Danmark – "SVID" blandt venner – bort efter flere år med gradvist ringere kår.

SVID vil blive husket for sin deltagelse i udviklingsråd, udsatteråd, styregrupper og for at have sat fokus på brugernes vilkår og rettigheder. Gennem arbejdet mod øget brugerinddragelse og oprettelse af brugerråd har SVID givet brugerne reel indflydelse på dagligdagen på værestederne. Dertil kommer tætte samarbejder med LVS, IDVI og øvrige brugerorganisationer som SAND, LAP og Brugerforeningen samt kommuner, styrelser, ministerier og lokale udsatteråd. Et samfund skal som bekendt måles på behandlingen af de svageste. Med SVIDs bortgang er de socialt udsattes stemme blevet svækket. Samtidig er vi som samfund blevet fattigere. For SVIDs død er et symptom på den stigende ligegyldighed over for de svageste, vi har været vidner til gennem de seneste år. Troen på forandring har lidt et alvorligt knæk.

SVID gik alt for tidligt bort, for dets rolle på det sociale område er langt fra udtjent. Der er fortsat masser af kampe at kæmpe, masser af gode og vigtige anledninger til at gøre socialt udsattes stemme gældende. Og mulighederne for – gennem brugerinddragelse på værestederne – at skabe forandring for socialt udsatte i Danmark er langt fra udtømte.

SVID blev officielt lagt i graven med en mindeceremoni under ledelse af organisationens bestyrelse i forbindelse med Brugernes Bazar i Odense, august 2014. Kortvarigt blev håbet genskabt, men kort før jul var det definitivt slut.

Et tomrum er nu ved at indfinde sig. SVID efterlader sig hundredevis af værestedsbrugere, som nu må spejde langt efter en egnet ramme for indflydelse og deltagelse i demokratiet.

SVID vil blive savnet. For sin insisteren på at tale de svagestes sag. For sin stædighed. For sin arbejdsomhed. Og for sin tro på og grundholdning om, at samspil og dialog med det omkringliggende samfund er en forudsætning for vellykkede sociale indsatser.